

Model práce s intelektovo nadaným žiakom mladšieho školského veku

Mgr. Ľuboš Lukáč

Tento projekt je financovaný zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

Obsah

1. Popis inovatívneho prístupu/ metódy.....	3
Cieľ	3
Zameranie inovácie.....	3
Oblasť rozvoja.....	5
Výsledok inovácie.....	5
2. Skúsenosť s inováciou	6
Popis skúsenosti zo zahraničia.....	6
Popis skúsenosti zo Slovenska.....	13
3. Implementácia inovácie	18
Spôsoby realizácie na úrovni ľudských zdrojov	18
Realizácia inovácie	23
Nástroje a pomôcky	35
Zdroje.....	36
Predpokladané finančné náklady	38

1. Popis inovatívneho prístupu/ metódy

Cieľ

Tento materiál si kladie za cieľ informovať učiteľov základných škôl a pracovníkov poradenských zariadení o výchovno-vzdelávacích potrebách žiakov so všeobecným intelektovým nadaním mladšieho školského veku v inkluzívnom prostredí základných škôl.

Cieľom inovácie je reflektovanie kvality odbornej činnosti zameranej na potreby mimoriadne (intelektovo) nadaného dieťaťa. Ambíciou práce je opísať a navrhnúť model vzdelávania intelektovo nadaných detí/žiacov v inkluzívnom prostredí základných škôl. Takisto ponúknuť identifikáciu procesu potrieb a následný sled intervencií a práce v školskom prostredí, ktoré nadaný žiak má získať v rámci systému, ktorý bude efektívny a kvalitný.

Podstatou navrhovanej inovácie je vytvorenie systému, v ktorom sa bude dbať na neustály rozvoj a identifikáciu novo vynárajúcich sa potrieb tak, aby potreby dieťaťa alebo jeho prekážky v školskej úspešnosti boli neustále centrom pozornosti odborníkov.

Zameranie inovácie

Inkluzívne vzdelávanie sa v samej podstate netýka len istých špecifických skupín žiakov, ale všetkých žiakov, ktorí sú súčasťou procesu výchovy a vzdelávania. V školskom prostredí je každý žiak individualita, je niečím špecifický. Je to škola, ktorá by mala do maximálnej miery vyjsť žiakom v ústrety, aby mohli uplatniť svoje špecifické potreby tak, aby každý účastník na konci vzdelávacieho procesu disponoval kompetenciami (vedomosťami, schopnosťami, spôsobilosťami, zručnosťami a hodnotami), ktoré mu umožnia uplatniť sa v spoločnosti. Inkluzívny systém vzdelávania je správnou cestou, pretože v opačnom prípade zostanú vždy isté skupiny, ktoré sú vylučované zo vzdelávacieho procesu. V tom zmysle, že nedostanú to, čo by potrebovali, aby sa následne mohli uplatniť v spoločnosti.

Činnosť pedagogického a psychologického poradenstva vo vzťahu ku klientom (deťom, žiakom, študentom, ich rodičom, učiteľom a iným odborníkmi) sa uskutočňuje v štyroch, spravidla navzájom súvisiacich, oblastiach: diagnostickej, poradenskej, terapeutickej, preventívnej a rehabilitačnej.

Zámerom inovácie je výchova a vzdelávanie žiakov so všeobecným intelektovým nadaním: od identifikácie k návrhom komplexnej práce s intelektovo nadanými žiakmi. Práca je zameraná na diagnostickú fázu, ktorá zahŕňa psychologickú diagnostiku, pedagogickú diagnostiku, sociálnu diagnostiku) a poradenskú fázu, obsahujúcu psychologické poradenstvo, pedagogické poradenstvo a sociálne poradenstvo.

Inovácia si kladie za cieľ priniesť zmenu vo výchove a vzdelávaní žiakov so všeobecným intelektovým nadaním v podmienkach bežných tried základných škôl.

Objektom práce sú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami – žiaci so všeobecným intelektovým nadaním. Za intelektovo nadané dieťa sa považuje dieťa s akcelerovaným

kognitívnym vývojom, ktoré pri dostatočnej motivácii a tvorivosti a za adekvátnej stimulácie zo strany prostredia dosahuje v porovnaní so svojimi rovesníkmi výnimočné výkony v jednej alebo viacerých intelektových činnostiach. Nadanie nie je raz a navždy dané a nemenné; primeranou edukáciou sa dá jeho rozvoj podporiť. V súčasnosti proces diagnostiky intelektového nadania prebieha spravidla na základe žiadosti rodičov.

Oblasti edukácie nadaných žiakov

Podľa vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky o výchove a vzdelávaní žiakov so všeobecným intelektovým nadaním, intelektové nadanie diagnostikuje centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.

Vzdelávanie žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sa uskutočňuje v školských podmienkach podľa vzdelávacieho programu pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie. Pre nadaných žiakov platia rovnaké vzdelávacie štandardy, ako pre žiakov bez nadania. Špecifikom vzdelávania nadaných žiakov (žiakov so všeobecným intelektovým nadaním) sú možnosti vyššieho učebného zaťaženia, prehĺbovania a rozširovania učiva. Edukácia intelektovo nadaných žiakov znamená tiež rôzne špecifické potreby, konkrétne modifikácie, ktoré je potrebné vo výchovno-vzdelávacom prostredí rešpektovať.

Spôsoby a formy vzdelávania nadaných žiakov sú v rôznych vyspelých krajinách odlišné.

V podmienkach inkluzívneho vzdelávania intelektovo nadaných žiakov mladšieho školského veku sa budeme venovať základným oblastiam edukácie nadaných žiakov v základných školách:

- vzdelávanie intelektovo nadaných žiakov v škole (školskom prostredí, na vyučovaní, v školskom klube detí),
- vzdelávanie intelektovo nadaných žiakov mimo školy (mimoškolskom prostredí),
- starostlivosť o nadaných v domácom prostredí.

Práca s nadanými deťmi

Na 1. stupni základnej školy sú zaradené nové predmety, ktoré v súlade so zameraním školy umožňujú nadaným žiakom napredovať, či rozvíjať rôzne druhy nadaní. Zväčša ide o hodiny obohatenia, ktoré boli navrhnuté na základe pokusného overovania alternatívnej starostlivosti o intelektovo nadaných žiakov.

Frontálne vyučovanie čo najčastejšie dopĺňajú moderné učebné metódy: kooperatívne skupinové učenie, projektové vyučovanie, prvky integrovaného tematického vyučovania, hodnotenie samostatných domácich prác, skupinové hodnotenie a sebahodnotenie.

Súčasťou vzdelávania žiakov so všeobecným intelektovým nadaním je vypracovanie individuálneho výchovnovzdelávacieho programu, ktorý musí zohľadňovať ako ich nadanie, tak aj príp. zdravotné znevýhodnenie. Edukačný proces žiakov so všeobecným intelektovým

nadaním musí byť realizovaný za podpory vedenia školy a s úzkou spoluprácou osôb, ktoré sa na vzdelávaní podieľajú, spoločne s podporou rodičov nadaných žiakov.

Kvalifikovaní učitelia, odborný servis, pozostávajúci zo školského psychológa a školského špeciálneho pedagóga, neraz dopĺňa (mal by) špecializovaný pedagóg, ktorý sa sústreďuje na prácu s intelektovo nadanými deťmi. Pri výchove a vzdelávaní je potrebné spolupracovať s odbornými zamestnancami centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, či ďalšími, napr. lekárskymi odborníkmi.

Mimoškolské vzdelávanie nadaných žiakov patrí medzi priority každej základnej školy. Podpora a rozvoj nadaných žiakov nekončí vzdelávacím procesom, teda vyučovaním, ale naďalej pokračuje poobede, mimo školských povinností, záujmov, domácich úloh. Široká ponuka záujmových útvarov nie je garanciou podpory nadaných žiakov „po škole“. Dôležitá je podpora práce s intelektovo nadanými žiakmi a spôsob práce s nimi.

Práca s nadanými žiakmi môže pre vyučujúcich predstavovať radosť, no na druhej strane tiež frustráciu. Preto je dôležité oboznámiť sa so základnými princípmi práce s touto skupinou žiakov.

Oblasť rozvoja

Oblasťou rozvoja práce sú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami – žiaci so všeobecným intelektovým nadaním v inkluzívnych podmienkach bežnej triedy na 1. stupni základnej školy. Podľa súčasne platnej legislatívy sa dieťa/žiak po diagnostike v centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie stáva žiakom so všeobecným intelektovým nadaním.

Práca si kladie za cieľ objasniť pedagogickým zamestnancom škôl, ale aj odborným zamestnancom výchovných a špeciálno-pedagogických zariadení oblasť rozvoja vzdelávania nadaných žiakov podľa školského vzdelávacieho programu zameraného na edukácia intelektovo nadaných v bežnej triede.

Výsledok inovácie

Inovácie sa v dnešnej modernej dobe stávajú čoraz viac skloňovaným pojmom. Význam inovácií ustavične narastá, v meniacom sa svete, na ktorý musí byť nová generácia pripravená. Inovácie predstavujú užitočný nástroj, ktorý pomáha školám lepšie zvládnuť modernú dobu, dosahovať stanovené ciele, pripraviť žiakov do života.

Výsledkom inovácie je zdokonalenie výchovno-vzdelávacieho procesu v prostredí inklúzie intelektovo nadaných žiakov a ich fungovanie v bežnej triede. Cieľom je spoločné a efektívne vyučovanie. Skvalitnenie vyučovacieho procesu v bežnej základnej škole s nadanými deťmi musí byť koncepčnou záležitosťou. Na špeciálnom prístupe ku vzdelaniu musí spolupracovať celý pedagogický tím. Výsledkom inovácie oblasti vzdelávania sú možnosti akcelerácie (urýchlenie učiva), obohacovanie učiva, zapojenie žiakov do vedomostných súťaží a mimoriadnych projektov.

2. Skúsenosť s inováciou

Popis skúsenosti zo zahraničia

Nadaní a mimoriadne nadaní jedinci tvoria špecifickú a zároveň vnútorne rôznorodú skupinu. Pre naplnenie vzdelávacích potrieb a potenciálu každého nadaného jedinca je potrebné vytvoriť súbor podmienok, ktoré sú navzájom prepojené a pôsobia dlhodobo. Systém podpory nadania a starostlivosti o nadaných je dôležité rozvíjať na strategickú a koncepciu úroveň.

Česká republika schválila už v roku 2004 národnú stratégiu starostlivosti o nadaných žiakov. Koncepciu starostlivosti o nich v školských poradenských zariadeniach pre obdobie 2004-2008 schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT ČR). Koncepciu spracoval Inštitút pedagogicko-psychologického poradenstva ČR. Cieľom bolo vytvoriť systém starostlivosti o nadaných žiakov v školských poradenských zariadeniach s podporou integračného vzdelávacieho modelu nadaných žiakov.

Mimoriadne nadaní žiaci boli po prvýkrát vymedzení v rôznych dôležitých dokumentoch. Diagnostikou mimoriadne nadaných detí boli poverené školské poradenské zariadenia, t.j. pedagogicko-psychologické poradne (PPP) a špeciálne pedagogické centrá (SPC).

V roku 2005 boli v Českej republike vydané Informácie ku vzdelávaniu mimoriadne nadaných detí, žiakov a študentov. Na príprave dokumentu Koncepcie starostlivosti o mimoriadne nadané deti a žiakov pre roky 2009-2013 už spoločne s Ministerstvom školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky spolupracovali mnohé ďalšie organizácie. Konkrétne priamo riadené organizácie ministerstva: Výskumný ústav pedagogický, Národní institut dalšího vzdělávání, Národní ústav odborného vzdělávání, Institut pedagogicko-psychologického poradenství. Ďalej aj zástupcovia Mensy ČR a Společnosti pro talent a nadání. Spolupráca školských subjektov a neziskových organizácií, ktoré sa podieľajú na starostlivosti o mimoriadne nadaných žiakov, mala svoj zmysel a vo vzdelávaní nadaných priniesla pokrok. Koncepcia 2009-2013 priniesla množstvo pokrokových vecí, zriadili sa taktiež pracovné skupiny špeciálnych pedagógov – koordinátorov o starostlivosť mimoriadne nadaných žiakov. Aj keď sa dostatočne nepodarilo prepojiť aktivity všetkých hlavných subjektov v rámci rezortu MŠMT ČR do oblasti starostlivosti o nadaných.

Hlavným cieľom Koncepcie starostlivosti o mimoriadne nadané deti a žiakov bolo v tých rokoch vytvorenie systému pre nadané a mimoriadne nadané deti a žiakov, a to najmä v oblastiach:

- skvalitnenia procesu diagnostiky detí a žiakov s nadaním v školskom prostredí,
- zaistenia podpory rozvoja nadania deti a žiakov v rámci formálneho vzdelávania i vo voľnom čase,
- primeranej podpory pedagogických pracovníkov v ich profesijnej príprave na prácu v oblasti vzdelávania nadaných prostredníctvom ďalšieho vzdelávania pedagogických pracovníkov,
- sprostredkovania dostatku informácií pre verejnosť o systéme starostlivosti o nadaných s

využitím webových stránok MŠMT ČR a príslušných ostatných priamo riadených organizácií,

- realizácie výskumov a rozvíjania medzinárodnej spolupráce v oblasti starostlivosti o nadaných.

Skvalitnenie procesu diagnostiky detí a žiakov s nadaním v školskom prostredí

Boli vytvorené metodické materiály zamerané na rozvoj a skvalitnenie diagnostického procesu a nové diagnostické nástroje. K vyhľadávaniu nadaných žiakov prispievali voľnočasové aktivity. Boli určené špecifiká diagnostiky nadania u žiakov so zdravotným znevýhodnením (zmyslovým postihnutím) a/alebo sociálnym znevýhodnením, dovtedy spracované neboli.

Podpora rozvoja nadania detí a žiakov v školách a pri voľnočasových aktivitách

Podpora bola realizovaná prevažne prostredníctvom informačných materiálov a metódik zameraných na vzdelávanie nadaných a určených učiteľov. V obmedzenej miere vznikali učebné materiály pre vlastnú výuku. Učiteľom základných škôl naďalej chýbajú výukové materiály a odkazy na učebnice, ktoré sú pre vyučovanie nadaných vhodné. Problémom bol vysoký počet žiakov, najmä keď je medzi nimi viac žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami.

Za účelom napĺňania potrieb a tvorivosti nadaných sa rozšírila ponuka mimoškolských aktivít. Rôzne aktivity a súťaže boli vhodnými identifikačnými nástrojmi pre vyhľadávanie nadaných (napr. pokračovanie online vzdelávania v rámci projektu Talnet, vznik šiestich stredísk podpory nadaných (SPONA), za účelom realizácie aktivít pre nadaných žiakov).

Koncepcia podporuje viac ako 100 súťaží, ktoré stimulujú rozvoj nadania žiakov, podporu v rámci medzinárodných vedomostných olympiád atď. Okrem spomínaných krajských koordinátorov starostlivosti o nadaných žiakov jestvuje od roku 2010 pracovná skupina špeciálnych pedagógov – koordinátorov starostlivosti o nadaných.

Podpora pedagogických pracovníkov v ich profesijnej príprave v oblasti vzdelávania nadaných

Podporu tvorila pomerne široká ponuka vzdelávacích programov z oblasti starostlivosti o nadaných. Šlo väčšinou o kurzy a semináre. Oblasť starostlivosti o nadaných, resp. vzdelávanie nadaných, doposiaľ nebola povinnou súčasťou predgraduálnej prípravy učiteľov. Skúsenosti a znalosti získavali učitelia v priebehu učiteľskej praxe. Tento stav bolo potrebné zmeniť. Učitelia musia mať základné kompetencie v oblasti identifikácie a podpory rozvoja nadania svojich žiakov už vtedy, keď začnú profesiu učiteľa vykonávať.

Poskytovanie informácií o systéme starostlivosti o nadaných a koordinačné aktivity

Na webových stránkach IPPP bol vytvorený tematický informačný blok Nadanie a nadaní. Základné informácie z oblasti starostlivosti o nadaných, informácie o súťažiach a ďalších voľnočasových aktivitách. V rámci projektu PERUN – vznikol portál www.talentovani.cz zameraný na podporu rozvoja nadania v oblasti prírodných vied, matematiky a techniky. Vznikla pracovná skupina MŠMT ČR k nadaným pod vedením PhDr. Evy Vondrákové (STaN). Skupinu

tvorili učitelia škôl, poradenský psychológovia, reprezentanti neziskových neštátnych organizácií a zástupcovia rodičov.

Výskum a medzinárodná spolupráca

Začalo sa s výskumom za účelom zmapovania kľúčových premenných ovplyvňujúcich rozvoj nadania i celej osobnosti nadaných žiakov na základe dlhodobého sledovania jednotlivých nadaných. V oblasti medzinárodnej spolupráce pokračovali stretnutia tzv. Central-Eastern-European-Forum (CEE-Forum), do ktorého sú okrem ČR zapojené Nemecko, Rakúsko, Maďarsko, Poľsko, Slovinsko a Slovensko.

Jednotlivé stretnutia zástupcov jednotlivých štátov boli zamerané prevažne na výmenu skúseností v oblasti starostlivosti o nadaných.

(Konceptce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014-2020)

<http://www.msmt.cz/file/35232/>

Opatrenia pre rozvoj talentu

Oblasti nadania a nadaných sa venoval jeden z hlavných cieľov schválenej Konceptcie podpory mládeže na obdobie 2014-2020.

K rozvoju talentu detí a mládeže boli stanovené tri opatrenia:

- podpora vytvárania podmienok pre rozvoj talentu detí a mládeže v rámci formálneho, záujmového a neformálneho vzdelávania,
- podpora dlhodobej a systematickej práce s talentovanými deťmi a mládežou,
- podpora ponuky akcií, ktoré podnecujú využívanie kreatívneho a inovatívneho potenciálu detí a mládeže.

Česká republika tak smeruje ku vzdelávaciemu systému, ktorý stimuluje maximálny rozvoj a plné využitie potenciálu všetkých žiakov a rozvoja ich tvorivosti, a to od predškolského veku. Pričom táto podpora je dlhodobá a systematická. Zahŕňa oblasti formálneho, záujmového i neformálneho vzdelávania.

Problematika vyhľadávania intelektovo nadaných žiakov v ČR

Priebežné vyhľadávanie nadaných detí je kľúčové pre kvalitné nastavenie vzdelávacích programov podporujúcich rozvoj individuálnych schopností každého žiaka. Problematiku identifikácie vysokých schopností je nutné diferencovať. Inak je to pri meraní nadania u predškolských detí, iné metódy sú určené na diagnostiku žiakov základných a stredných škôl a iné sa používajú pri posudzovaní schopnosti dospelých jedincov. Štandardy a výstupy diagnostiky v školskom poradenskom zariadení sú definované v procese integrácie mimoriadne nadaných

žakov v inkluzívnom vzdelávacom procese ČR. Spolupráca učiteľov s výchovným poradcom školy a ďalšími zainteresovanými osobami a inštitúciami (školský psychológ, rodičia žiaka, vedúci záujmových útvarov, pedagogicko-psychologická poradňa, odborné lekárske zariadenie a pod.) je potrebná ako pri identifikácii, tak aj v celom procese vzdelávania nadaného žiaka. Potvrdenie nadania sa podľa platných predpisov realizuje v školskom poradenskom zariadení (pedagogicko-psychologická poradňa, špeciálne pedagogické centrum), ktoré navrhne spôsob, akým je možné nadaného žiaka vzdelávať.

Proces identifikácie intelektovo nadaných žiakov

Jestvuje množstvo materiálov, ktoré podrobne opisujú možnosti identifikácie nadaných žiakov v predškolskom, či školskom veku dieťaťa/žiaka.

Pedagogická diagnostika - identifikácia intelektovo nadaných detí

Vyhľadávame rozumovú nadané žáky – metodická príručka, Výzkumný ústav pedagogický

http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Vyhledavame_rozumove_nadane_zaky1.pdf

Medzi prostriedky pre vyhľadávanie intelektovo nadaných detí/žakov patria napr. posúdenie prejavov nadaného žiaka, pozorovanie žiaka, zadávanie inšpiratívnych úloh. Medzi zdroje informácií o nadaní žiaka (zdroje pedagogickej diagnostiky) patrí tiež rozbor študijných výsledkov žiaka, aktívne zapojenie a výsledky v súťažiach a olympiádach, či profil záujmovej činnosti. Do identifikačného procesu patria i didaktické testy, zisťovanie úrovne kreativity neštandardizovanými metódami.

a) Pozorovanie žiakov v kontexte školského prostredia

Najčastejší a najrealizovateľnejší spôsob pedagogickej diagnostiky. Nie je to jednorazový proces. Pozorovanie je organizované a prebieha prostredníctvom dopredu určeného plánu.

b) Dotazníky na posúdenie prejavov žiaka

Špecifikácia možných prejavov nadaných žiakov v školských situáciách (niekedy sa zameriavajú len na oblasť správania dieťaťa/žiaka, niekedy opisujú aj oblasť výkonov v danom type činnosti). Na webových portáloch odborných inštitúcií sú zverejnené základné charakteristiky nadaných detí a žiakov a ich špecifických prejavov. Nájdete tam tiež dotazník pre učiteľov – hodnotenie charakteristík intelektovo nadaných detí mladšieho školského veku, napr. portál Centra pro rozvoj nadaných dětí (Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií, Brno) www.nadanedeti.cz, portál Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR, sekcie Nadání a nadaní www.ipp.cz, Metodický portál Výzkumného ústavu pedagogického <https://rvp.cz/informace/dotaznik-pro-posouzeni-projevu-zaka-ve-skolnim-prostredi-2>. Ďalšie české portály primárne sa zaoberajúce tematikou vzdelávania nadaných detí a žiakov: www.centrumnadani.cz, www.nadanedite.cz, www.nidm.cz/talentcentrum, www.mensa.cz, www.talent-nadani.cz.

c) Inšpiratívne úlohy

Jestvuje pestrá škála zaujímavých, netypických úloh, ktoré môžu pomôcť pri odhaľovaní nadaných žiakov. Môžu byť určené pre jeden alebo viacero predmetov. Cieľom je nielen vyhľadávanie nadaných detí, ale aj podpora a podnietenie učiteľov k tvorbe podobných úloh. Úlohy sú rozdelené do dvoch blokov. Blok I: logické rady, rýchle súčty čísel, matematické slovné úlohy, prešmyčky, hľadanie podobností v slovách, hry so slabikami, slovné reťaze, synonymá, antonymá a pod. Blok II je zložený z úloh, pri ktorých je potrebné chápať súvislosti: logické uvažovanie, kreativita, rozsah slovnej zásoby, originálny prístup k riešeniu, vnímanie detailov. V niektorých úlohách je podstatná rýchlosť riešenia, či nejednoznačnosť zadania. Sú to špeciálne číselné rady (prvočísla, mocniny, ...) algebrogramy, operácie v tabuľkách, náročné slovné úlohy, vo verbálnej časti sústavy slov s logickým kľúčom alebo heslá z indícií).

d) Rozbor študijných výsledkov žiaka (klasifikácie, portfólio, sebahodnotenie)

Primárnym ukazovateľom výkonu nadaného žiaka sú priebežné známky a celkové hodnotenie. Nadanie sa nemusí jednoznačne prejavíť najlepšimi školskými výsledkami. Nadané dieťa môže cítiť nedostatočnú podporu okolia a strácať motiváciu využívať svoje schopnosti na maximum. Kritérium by preto nemalo byť preceňované a brané pri pedagogickej diagnostike nadania ako jediné. Patria tu: klasifikácia (hodnotenie známkou), slovné hodnotenie, sebahodnotenie. Portfólio: dokumentačné, reprezentačné, diagnostické a hodnotiace.

e) Zapojenie do súťaží a olympiád, profil záujmovej činnosti

Nadštandardné úlohy, nezávislé a samostatné projekty, zapájanie žiaka do súťaží, kde funguje vlastná nominácia žiaka. Bez toho, aby ho vybral učiteľ. Účasť na rôznych záujmových súťažiach, olympiádach, či mimoškolské vzdelávanie. Súťaže dokážu aktivovať a posilňovať záujem o vybranú oblasť a zlepšovať tak vedomosti a schopnosti.

Výuka mimoriadne nadaných detí/žiakov podľa programu Nadaný žiak

Čo je nadanie? Ako spoznať nadané dieťa? Je nadanie výhoda alebo handicap? Čo nadané deti vo vyučovaní potrebujú a ako im to poskytnúť? Súkromná základná škola Métis v Prahe (ČR) vytvorila ucelený program Nadaný žiak. Prvotnou myšlienkou bolo rozšíriť ponuku služieb o špeciálne prístupy vyhovujúce nadaným deťom. Škola dlhodobo pracuje s deťmi so špecifickými poruchami učenia, takže idea inklúzie a individuálneho prístupu vo výuke nie je učiteľom neznáma.

Koncepciu programu Nadaný žiak a metodický postup pri inkluzívnom vzdelávaní nadaných žiakov v bežných triedach nájdete v knižnej publikácii Nadané dítě ve škole, Náměty do výuky pro celou třídu. Autorkou je zakladateľka školy Métis Jana Cihelková.

Pre úspešnú realizáciu zvolila škola nasledujúce stratégie:

- Vytvorenie vekovo heterogénnych skupín nadaných detí (doporučene 1.-3. trieda, 4.-5. trieda, 6.-9. trieda). Skupiny sa pravidelne schádzajú (min. 1x týždenne). Na stretnutiach sa zadávajú samostatné práce, vyhodnocujú úlohy, deti spoločne s učiteľom pracujú na

rozširujúcom učive, diskutujú v rámci skupiny, spolupracujú na dlhodobých projektoch...

- Školský časopis a pravidelné prispievanie do školského časopisu. Prínosom je pre deti/žiacov práca v kolektíve, učenie sa zodpovednosti, vyhľadávanie a spracovanie informácií nad rámec učebných osnov, rozvoj slovnej zásoby a gramatiky českého jazyka, rozvoj tímovej práce, rozvoj prosociálneho správania, rozvoj zručností pri práci s počítačom. Okrem toho žiaci druhého stupňa poskytujú mladším žiakom podporu, radu.
- Obohacovanie učiva je zamerané na riešenie logických problémov, kritické čítanie, hry, súťaže, logické hračky a tajničky. Tieto úlohy sa zadávajú pre celú skupinu žiakov v triede, ale aj individuálne v rámci bežnej výuky v prípade, že žiak pracuje rýchlejšie ako jeho spolužiaci.
- Zapojenie do vedomostných súťaží a podpora žiakov v príprave poskytnutím študijných materiálov, individuálnych konzultácií, prípravou vhodných kvízov, hádaniek, pravidelnou kontrolou prípravy žiaka. V škole je množstvo zaujímavých krúžkov zameraných na prípravu na vedomostné súťaže.
- Zapojenie žiakov školy do projektu Talnet – projektu zameraného na prírodovedné obory pre žiakov 7.-9. ročníka. Významne rozvíja schopnosť samostatnej práce. Učitelia poskytujú žiakom podporu: materiálne prostriedky, počítač s pripojením na internet, študijné materiály, individuálne konzultácie.
- Doučovanie prospěchovo slabších žiakov je dobrovoľné a prebieha po vzájomnej dohode doučujúceho a doučovaného v škole. Prínosom je rozvoj prosociálneho správania, organizačných a komunikačných schopností, znalostí v doučovanom predmete.
- Akcelerácia učiva v závislosti na potrebách dieťaťa. Ročníková akcelerácia je rodičom ponúknutá v prípade všestranného rozvoja nadania dieťaťa. Predmetová akcelerácia je uprednostnená v prípade jednostranného zamerania. Tú podporí škola vytvorením vhodného rozvrhu hodín.
- Spolupráca s učiteľmi pri vedení vyučovacích hodín, možnosť pripraviť si vedenie vyučovania – celej vyučovacej hodiny alebo jej časti. Prínosom je rozvoj vyjadrovacích a prezentačných schopností, komunikačných a organizačných znalostí, vyhľadávania a spracovania informácií a prosociálneho správania (prispôsobenie náročnosti a tempa práce).
- Zapracovanie programu Nadaný žiak do osnov pre jednotlivé ročníky základnej školy – zapracovať rozširujúce učivo a rozširujúce oblasti do školského vzdelávacieho programu. Jednotlivé tabuľky majú uvedenú oblasť + začlenenie do výuky a používané formy a metódy (napr. pre žiakov prvého ročníka: Logika, Rétorika, Estetika, Ročníkový projekt, Cudzí jazyk, Ranná špecializácia, Rýchlejšie tempo, Obohacovanie výuky, Kontakt s intelektovými rovesníkmi).
- Školský vzdelávací program bol doplnený o charakteristiku vzdelávacích foriem a stratégií používaných vo vzdelávaní nadaných detí. Integrovaný program školy sa zamerával na tri základné oblasti: Nadaní žiaci, Žiaci so špecifickými vývojovými poruchami učenia, Žiaci s iným ako českým materinským jazykom.

- Naviac sa škola venuje i deťom v predškolskom ročníku materských škôl formou prípravky pre nadaných predškolákov a možnosti začleňovania predškolákov do výuky v prvej triede. Cieľom práce so žiakmi s nadaním je všestranný rozvoj, t.j. rozvoj vedomostí, zručností, návykov, kreativity, atď.

Metodika práce učiteľa s mimoriadne nadanými žiakmi

Školu a vzdelávací systém pri práci s nadanými žiakmi v Metodike práce učiteľa s mimořadne nadanými žáky predstavil v Čechách Dalibor Šimko.

http://docplayer.cz/22008034-Methodika-prace-ucitele-s-mimoradne-nadanymi-zaky-mgr-dalibor-simko.html?fbclid=IwAR3ZDF_PNIHOIvk5rez2Pic51DlIsPF2yVKIcAS_ImDDI2-lhgY7FcYKeEg

V práci pripomína, že „žiaci potrebujú špecifickú starostlivosť a pomoc zo strany školy i rodiny, predovšetkým pri stimulácii a vytváraní vhodných podmienok“. Pri identifikácii mimoriadneho nadania sa uplatňujú metódy pedagogické, psychologické, pedagogicko-psychologické a laické. Pri vyhľadávaní mimoriadne nadaných žiakov je potrebné venovať pozornosť i žiakom s vývojovou poruchou učenia alebo správania, s telesným handicapom, žiakom z odlišného kultúrneho a znevýhodneného sociálneho prostredia. Dôležitou súčasťou vzdelávania intelektovo nadaných žiakov v základnej škole je spolupráca školy s rodinou a špeciálnym pedagogickým pracoviskom. Zvýrazňuje oblasti, na ktoré je potrebné sa zamerať: vyhľadávanie nadaných žiakov v spolupráci s triednym učiteľom a ostatnými učiteľmi, zapájanie talentovaných jedincov do práce v záujmových útvaroch, ponuka účasti v olympiádach a súťažiach, sebarealizácia pri vypracovaní odborných projektov, spolupráca školy so špecializovanými pracoviskami (PPP, SPC a pod.), spolupráca školy s rodičmi, administratívne činnosti spojené s prácou s mimoriadne nadanými žiakmi, zabezpečenie prípadnej spolupráce mimoriadne nadaného žiaka s vedeckými pracoviskami, či akademickými pracoviskami, kariérové poradenstvo. Veľkú časť svojej práce venuje prístupu k nadanému žiakovi v bežnej triede, metódami práce s mimoriadne nadanými žiakmi a príkladmi aktivít pre prácu s mimoriadne nadanými žiakmi.

V Českej republike podporu rozvoja intelektového potenciálu a sociálnej inteligencie detí za účelom zvýšenia ekonomickej prosperity a celosvetového renomé ČR zabezpečuje nadačný fond Qiido. Cieľom nadačného fondu je vytvorením, overením a implementáciou komplexne-systematického modelu vzdelávania a výchovy naplniť špecifické vzdelávacie potreby detí mimoriadne intelektovo nadaných v minimálne jednej oblasti intelektu vo veku 5-18 rokov.

Pre dosiahnutie cieľa fond inšpiruje, komplexne prepája a šíri osvetu, zaisťuje finančnú, materiálnu a inú formu podpory v oblasti vzdelávania a výchovy mimoriadne intelektovo nadaných detí/žiakov.

Podpora vzdelávania mimoriadne intelektovo nadaných detí Qiido: <https://www.qiido.cz/>

Činnosť skupiny odborníkov – pedagógov, psychológov a ďalších odborných pracovníkov, ktorí sa venujú starostlivosti o mimoriadne nadané deti v Českej republike predstavuje množstvo aktivít občianskeho združenia Centrum nadání. Zdroj: www.centrumnadani.cz

Centrum nadaní organizuje rôzne vzdelávacie a odborné aktivity: diagnostické dni v spolupráci so školami a vzdelávacími inštitúciami, analýzu stavu a úrovne vzdelávacích programov jednotlivých škôl, pomoc pri výbere žiakov pre špeciálne triedy a študijné skupiny nadaných žiakov na základných školách, návštevy škôl so špecializovaným programom pre nadaných žiakov, organizáciu školení, supervízie práce škôl vo vzdelávaní nadaných žiakov, aktívnu pomoc pri písaní školských vzdelávacích programov a projektov realizujúcich starostlivosť o nadaných žiakov. Súčasťou rôznych projektov sú voľnočasové a pohybové aktivity: letné pobytové aktivity pre rodiny s nadanými deťmi, pedagogických pracovníkov, nadané deti a mládež, letné sústredenie predškôľakov, či priebežné aktivity pre predškôľakov: programy Malý logik, Klub rodičov s programom pre deti, týždenné letné sústredenia, spoločné výlety, exkurzie, besiedky.

Popis skúsenosti zo Slovenska

Školský zákon č. 245/2008 Z. z. definuje žiaka s nadaním ako žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, pokiaľ boli jeho špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby diagnostikované zariadením výchovného poradenstva a prevencie (centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie).

Z hľadiska vzdelávania nadaných žiakov je v našom školskom systéme niekoľko možností vzdelávania a starostlivosti: v triedach, školách pre nadaných alebo začlenením (integráciou) nadaných žiakov v bežnej triede.

Zákon rozlišuje všeobecne intelektovo nadaných a špecificky nadaných žiakov (na niektoré akademické oblasti, napr. matematika, prírodné vedy, jazyky).

Do škôl, tried alebo v rámci integrácie sú všeobecne intelektovo nadaní žiaci prijímaní na základe žiadosti rodiča.

Nadaní žiaci sa môžu zaškoliť pred šiestym rokom veku, môžu preskočiť ročník, študovať dva ročníky súčasne, absolvovať niektorý predmet vo vyššom ročníku a pod.

Školy/triedy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním nie sú podľa zákona špeciálnymi školami/triedami. V praxi sú však niektoré úkony, súvisiace so vzdelávaním nadaných podobné alebo totožné s úkonmi v oblasti špeciálnych škôl. Napríklad potrebná diagnostika v poradenskom zariadení, znížený počet žiakov v triede, potrebná dokumentácia, zber údajov v rámci špeciálnych škôl.

Podrobnosti výchovy a vzdelávania intelektovo nadaných žiakov upravuje vyhláška č. 307/2008 Z. z.

(www.nadanie.sk)

Edukácia intelektovo nadaných žiakov na Slovensku

Škola pre mimoriadne nadané deti v Bratislave (ŠpMNDaG)

V roku 1991 bola založená Spoločnosť pre nadané deti. Na základe výskumnej práce a poradenskej činnosti pre nadané deti bol vypracovaný Projekt experimentálneho overovania alternatívnej starostlivosti o nadané deti v podmienkach ZŠ (autorka J. Laznibatová, 1993).

Po rokoch experimentálneho overovania alternatívnej starostlivosti o nadané deti bola 1.1.1998 otvorená Škola pre mimoriadne nadané deti. Výsledky pokusného overovania Projektu alternatívnej starostlivosti o nadané deti boli vyhodnotené ako prínosné a úspešné.

Škola pre mimoriadne nadané deti, Bratislava: <https://www.spmndag.sk/>

O škole: <https://smnd.sk/main/nadane-deti>

Škola pre mimoriadne nadané deti a gymnázium je výberovou všeobecno-vzdelávacou školou, ktorá sa od roku 1993 špecializuje na vzdelávanie mimoriadne nadaných detí v intelektovej oblasti. Je zameraná na rozvíjanie nadpriemerného nadania a vysokých intelektových schopností. A to formou alternatívneho vzdelávacieho programu APROGEN (Alternatívny PROGram Edukácie Nadaných) autorky PhDr. Jolany Laznibatovej, CSc.. Ako jediná vzdelávacia inštitúcia pre nadané deti na Slovensku ponúka nadštandardné vzdelávanie nadaných od ich identifikácie, diagnostiky a nástupu do prvého ročníka až po maturitnú skúšku. Program APROGEN je komplexný kontinuálny vzdelávací program, ktorý zabezpečuje starostlivosť o nadaných žiakov od 5. – 6. do 18 – 19 rokov. Integrovanou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu, ako i ďalších postupov v rámci Programu APROGEN je psychologická starostlivosť pre žiakov. Rodičia podpisujú prehlásenie o tom, že sú oboznámení s koncepciou starostlivosti a podporovania nadaných žiakov, ako i s výchovno-vzdelávacími postupmi v rámci programu APROGEN. Potvrdzujú, že súhlasia s pedagogickými, psychologickými postupmi a psychologickými vyšetreniami, ktoré sa v rámci tohto edukačného programu realizujú.

Neskôr pribudli rovnaké triedy: v roku 1997 v Nitre, Košiciach, Rimavskej Sobote, od roku 1998 v Prešove a Ružomberku, od roku 1999 v Topoľčanoch, od roku 2000 v Šali, od roku 2001 v Poprade a Trenčíne.

Prvá trieda 8-ročného gymnázia sa na Škole pre mimoriadne nadané deti otvorila v roku 1999. Odvtedy pribudlo množstvo škôl s triedami pre nadané deti. Aj keď v súčasnosti majú školy, paradoxne pri zvyšujúcej sa populačnej krivke v slovenských školách problém naplniť triedu pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním. Okrem tried pre nadaných žiakov, ktoré nájdeme v mnohých mestách po celom Slovensku, máme tiež školy pre nadané deti.

Reálnymi iniciátormi vzniku školy boli rodičia nadaných detí, ktorí v rámci psychologického pracoviska využívali poradenskú službu a pomoc pri ďalšom vzdelávaní detí. Výber detí prebieha už v materských školách. Okolo 5.-6. roku dieťaťa prebiehajú výbery a nasleduje psychologická diagnostika. Po splnení kritérií nadania a absolvovaní prijímacích pohovorov, zameraných na zistenie úrovni vedomostí, zručností a celkovej osobnostnej zrelosti dieťaťa, sú nadané deti zaradené do tried so špeciálnym vzdelávacím programom. Okrem Školy pre mimoriadne nadané deti v Bratislave sa rovnakými metódami pracuje na ďalších 26 školách, ktoré sa zapojili do projektu alternatívnej starostlivosti o nadané deti.

Na základe pokusného overovania boli schválené alternatívne učebné plány:

1. UP a doplnok k učebným osnovám pre 1. až 4. ročník základnej školy pre žiakov s intelektovým nadaním; schválilo MŠ SR 17. 8. 2007 schvaľovacou doložkou č. CD – 2007 – 16094/33586 – 1 : 095 s platnosťou od 1. septembra 2007.
2. UP pre 5. – 9. ročník základnej školy pre žiakov s intelektovým nadaním schválilo MŠ SR dňa 11. septembra 2007; schvaľovacou doložkou č. CD – 2007 – 16821/35023 – 1 : 914 s platnosťou od 15. septembra 2007.
3. UP pre gymnázium s osemročným štúdiom pre žiakov s intelektovým nadaním schválilo MŠ – SR 11. septembra 2007 schvaľovacou doložkou č. CD – 2007 – 16822/35024 – 1 : 914 s platnosťou od 15. septembra 2007.

Podľa učebných plánov a novovytvorenej metodiky edukácie sa pracuje vo všetkých triedach. Ide o školu a triedy s rozšírením, obohatením, prehĺbením učiva a zvýšenou psychologickou starostlivosťou (psychologickým prístupom). Učitelia absolvujú špecializované semináre pod metodickým usmernením ŠpMNDaG v Bratislave. Zodpovednou koordinátorkou a autorkou programu je PhDr. Jolana Laznibatová, CSc. Populáciu nadaných žiakov sa podarilo etablovať ako samostatnú skupinu a v rámci nového Zákona o výchove a vzdelávaní boli nadaní zaradení do skupiny „nadaní a talentovaní“ (športovo, umelecky, intelektovo nadaní). Starostlivosť a podpora intelektovo nadaných žiakov bola schválením zákona 5. marca 2008 po prvýkrát legislatívne zaznamenaná.

Ďalšie školy pre mimoriadne nadané deti

Súkromná základná škola pre žiakov s intelektovým nadaním CENADA a Súkromné gymnázium pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním CENADA

Výchova a vzdelávanie intelektovo nadaných detí/žiakov sa realizuje aj v ďalších, tentokrát už súkromných školách. K skvalitneniu výchovy a vzdelávania intelektovo nadaných žiakov na Slovensku prispel výraznou mierou vznik Centra nadania, n.o.. Zakladateľkami Centra nadania n.o. sú Mgr. Martina Mátychová, PhD. (riaditeľka), Michaela Martinková a PhDr. Jana Jurášková, PhD..

Centrum nadania n.o. vzniklo v roku 2007 v Bratislave a je zriaďovateľom Súkromnej základnej školy CENADA pre žiakov s intelektovým nadaním (SZŠ CENADA), Súkromného centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (SCPPPaP) a Súkromného gymnázia pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním CENADA (SG CENADA).

Nezávislá organizácia poskytuje informácie a poradenstvo v oblasti intelektového nadania, vrátane nadania v spojení s inými prejavmi. Napríklad porúch učenia, porúch správania, Aspergerovho syndrómu, vysokofunkčného autizmu. Organizuje aktivity pre verejnosť, ako detské záujmové popoludnia, elektronické a osobné poradenstvo, stretnutia odborníkov, rodičov a iné, semináre, či konferencie. Súkromná základná škola CENADA pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním je školou pre žiakov so špeciálnymi –výchovnovzdelávacími potrebami - intelektovo nadaných žiakov. Zameriava sa na adekvátnu kognitívnu stimuláciu žiakov (rozšírený obsah vzdelávania, špecifické aktivity a metódy), aplikáciu rešpektujúceho

prístupu (zameranie na vnútornú motiváciu, zodpovednosť, samostatnosť, etické správanie) a elimináciu rizík vo vývine osobnosti (špeciálne programy). Súkromné gymnázium pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním CENADA je gymnázium s osemročným štúdiom. Je to škola pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (intelektovo nadaní žiaci). Špecifiká, filozofia, metódy, prístup nadväzujú na SZŠ CENADA. Súkromné centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie CENADA sa zameriava na diagnostiku, poradenstvo, psychoterapiu a reedukáciu problémových prejavov u nadaných žiakov: vývinové poruchy učenia, poruchy pozornosti, asynchrónny vývin emocionálnej, sociálnej oblasti. Diagnostikuje tiež deti predškolského veku.

CENADA n.o. <https://centrumnadania.sk/>

Súkromná základná škola pre intelektovo nadaných žiakov Intelekt a pohyb

Súkromná základná škola pre intelektovo nadaných žiakov Intelekt a pohyb sa nachádza na Znievskej ulici v Bratislave. Škola bola zaradená do siete škôl a školských zariadení v školskom roku 2006/2007.

Škola ponúka množstvo zaujímavých podnetov a možnosť riešiť rôzne problémové situácie, ktoré vyžadujú náročné myšlienkové postupy. Žiaci majú príležitosť rozvíjať nadanie a spôsobilosti k učeniu.

Prioritou je uplatňovanie špeciálno-pedagogického prístupu s dôrazom na používanie metód odporúčaných pre edukáciu intelektovo nadaných. V rámci súkromného školského klubu detí poskytuje škola rôzne záujmové útvary a aktivity podporujúce záujmy žiakov. Na druhom stupni sa napr. žiaci zoznamujú so základmi strojopisu (desaťprstovej metódy písania), učia sa španielsky jazyk, zapájajú do rôznych predmetových či iných súťaží a projektov. Nemalou podporou je pohybová výchova detí/žiakov a rôzne športové podujatia: vodácke podujatia, splavy, kempovanie, výlety na bicykloch (počas hodín TEV, popoludní, víkendy, prázdniny).

Súkromná základná škola pre intelektovo nadaných žiakov INTELEKT A POHYB: <https://intelekt.edupage.org/>

Súkromná základná škola pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním

Súkromná základná škola pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním na Bajkalskej ulici v Bratislave je „Školou príležitostí“. Škola ponúka kompetencie: kriticky myslieť, pýtať sa a argumentovať, pracovať v tíme (plánovať), prácu s informačnými technológiami, osvojenie špeciálnych vedomostí z oblastí, ktorým sa chce študent venovať, komunikáciu, nadväzovanie a udržiavanie kontaktov.

Tréningom kompetencií získavajú žiaci schopnosť riešiť celé spektrum (aj) nepredvídateľných problémov, zastávať rôzne pracovné pozície, reagovať na zmeny v práci, spoločnosti i osobnom živote. K vyučovacím metódam patrí projektové vyučovanie s integrovanými témami, zážitkové učenie (hry a simulácie), samostatná práca (úlohy s otvoreným koncom), učenie z textu (prípadové štúdie), diskusie s expertami. Učebný plán školy je flexibilný.

Web: <http://www.szsbaikalska.sk/>

Triedy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním

Systém vzdelávania v triedach pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním na bežných školách umožňuje zažívať úspech v tom, v čom dieťa vyniká, podporuje možnosť realizovať sa v oblasti, ktorá ho zaujíma, umožňuje mu postupovať a zdokonaľovať sa aj v činnostiach, ktoré sú preňho zdanlivo menej podstatné. Prijímanie žiakov do tried pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním upravuje zákon 245/2008 (školský zákon) a žiaci sú prijímaní do tried na základe žiadosti zákonného zástupcu po diagnostike vykonanej zariadením výchovnej prevencie a poradenstva. Systém je otvorený, to znamená, že umožňuje intelektovo nadanému dieťaťu navštevovať uvedenú triedu v ktoromkoľvek ročníku. Identifikácia nadaných detí prebieha pred ich vstupom do školy, identifikácia nadaných žiakov priebežne počas celej ich školskej dochádzky."

Takmer 80% detí/žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sa vzdeláva oddelene, teda navštevuje špeciálne školy pre intelektovo nadaných žiakov alebo špeciálne triedy na bežných typoch základných škôl. Tieto triedy sa vytvárajú pre intelektovo nadaných žiakov na celom Slovensku už od prvých rokov ich školskej dochádzky. Vzdelávanie v triedach určených výhradne pre intelektovo nadané deti má svoje ZA a PROTI. Na jednej strane je vyčítané, že tieto triedy môžu „vytvárať umelé súťaživé prostredie plné rivality, ktoré nekopíruje prirodzené sociálne prostredie, v ktorom žijeme“, na strane druhej sa práve tieto školy, či triedy pre intelektovo nadaných žiakov v bežných základných školách častokrát stávajú „záchranou, pre deti s vysokou mierou intelektového nadania, ktoré v bežných školách dostávajú nálepku problémového dieťaťa.“

Triedy pre intelektovo nadaných žiakov v bežných (klasických) školách nájdete na celom Slovensku v takmer tridsiatich školách v mestách: Banská Bystrica, Trenčín, Košice, Prešov, Nitra, Nové Zámky, Šaľa, Levice, Topoľčany, Spišská Nová Ves, Martin, Prievidza, Michalovce, Ružomberok, Humenné, Bardejov, Považská Bystrica, Vranov nad Topľou, ...

Školy vzdelávajú mimoriadne intelektovo nadané deti na základe úspešného overovania výchovy a vzdelávania nadaných žiakov, vychádzajúc z platných legislatívnych noriem (zákonov, metodík), a individuálneho prístupu k žiakom so zníženým počtom nadaných žiakov v triedach 1. a 2. stupňa základnej školy. Nechýba množstvo záujmových útvarov, projektov, písanie ročníkových prác, či zaradenie predmetu obohatenie do školských vzdelávacích programov.

Posledné roky je niekedy problém „nazberať“ počet nadaných žiakov na otvorenie triedy pre nadaných žiakov na niektorých školách, preto nie v každom ročníku tieto triedy na školách nájdeme, príp. z pôvodne dvoch tried nadaných žiakov (na 1. stupni ZŠ) sa triedy zredukovali na jednu. Napriek poklesu tried pre nadaných žiakov patria medzi vyhľadávané a úspešne vzdelávajú „malých géniov“. Častokrát sa stanú „poslednou možnosťou“ pre nadané deti, ktoré zažívajú neúspech či rôzne problémy v bežných triedach, kde sú začlenené ako intelektovo nadané.

Začlenení (integrovani) žiaci so všeobecným intelektovým nadaním v bežných triedach

Formou začlenenia sa intelektovo nadaní žiaci vzdelávajú v rôznych bežných triedach bežných škôl. Zväčša ide o jedného, dvoch, troch žiakov, ktorí sú začlenení do triedy bežného typu. Tried so začleneným žiakom s intelektovým nadaním nájdete niekoľko na celom Slovensku. Neraz sa

(aj) za takýmto vzdelávaním skrýva úspešný príbeh, čoho svedkom je množstvo nadaných žiakov, tiež úspešných v rôznych súťažiach, projektoch.

Mimoškolské vzdelávanie a práca s intelektovo nadanými žiakmi

Na základe skúseností so skupinou žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (zvlášť), intelektovo nadanými žiakmi prináša celoslovenská iniciatíva Rozumieme nadaným ucelený program zameraný na nadaných žiakov. Organizátorom projektov je Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Sabinove.

Cieľom realizácie množstva programov a projektov pre nadané deti a nadaných žiakov je podpora optimalizácie osobnostného, vzdelávacieho a sociálneho vývinu detí a mládeže vo veku od dvoch rokov do ukončenia prípravy na povolanie. Za jednotlivými projektami celoslovenskej iniciatívy Rozumieme nadaným sú životné i praktické skúsenosti učiteľov, psychológov, špeciálnych pedagógov, ale aj podpora rodičov žiakov, osobností kultúrneho i spoločenského života, vysokoškolských študentov. Desiatky programov a projektov realizujú nadšenci s cieľom pomôcť nadaným žiakom.

Jednotlivé projekty boli/sú realizované pre intelektovo nadaných žiakov základných škôl, ktorí sa vzdelávajú v školách pre nadaných žiakov, ale aj v triedach na klasických (bežných) školách, či formou začlenenia (integrácie) v klasickej triede bežnej školy. Rozumieme nadaným už niekoľko rokov organizuje rôzne výučbové bloky pre nadané deti, olympiády, odborné semináre a mimoškolské vzdelávanie pre tieto deti/žiacov. Najväčším projektom je celoslovenská Logická olympiáda žiakov so všeobecným intelektovým nadaním, foto-poznávací projekt Mladý fotograf, celoslovenská internetová súťaž Fotografia očami detí, malá Logická olympiáda pre deti (predškôlkov) z materských škôl, či Klub nadaných detí v Prešove. Pre učiteľov, odborných zamestnancov škôl a centier, rodičov nadaných žiakov, vysokoškolských pedagógov a študentov sa organizujú odborné semináre Rozumieme nadaným, ale aj prednášky nadaných žiakov na akademickej pôde.

3. Implementácia inovácie

Spôsoby realizácie na úrovni ľudských zdrojov

S danou inováciou budú pracovať predovšetkým učitelia základných škôl, ktorí sú súčasťou výchovy a vzdelávania intelektovo nadaných žiakov mladšieho školského veku v podmienkach inklúzie v bežných triedach základných škôl. Súčasťou procesu inkluzívneho vzdelávania nadaných žiakov, či už predprípravného alebo počas jeho priebehu, je množstvo ďalších nevyhnutných pedagogických a odborných zamestnancov, ktorí sa spolupodieľajú na jeho tvorbe.

Implementáciu inovácie do praxe realizujeme za spolupráce odborných zamestnancov: psychológ, špeciálny pedagóg zariadení výchovného, psychologického a špeciálnopedagogického poradenstva a prevencie (Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva a prevencie), pedagogických pracovníkov (základných škôl): učiteľ, asistent učiteľa, vychovávateľka, vedenie školy, a ďalších zložiek výchovného poradenstva a prevencie: výchovný poradca, školský psychológ, školský špeciálny pedagóg.

Skôr, ako sa dieťa „stane“ nadaným, teda diagnostikuje sa intelektové nadanie, vysvetlíme základné poznatky o mimoriadne nadaných deťoch/žiakoch.

V mnohých jazykoch je slovo „nadanie“ odvodené od slov „dar, dávanie“. Znamená byť obdarovaným, obdareným, talentovaným“. Tento pojem už od dávnych čias vzťahujeme aj na deti, ktorých talent nie je v začiatkoch až taký zrejmý, v niektorých oblastiach sa však výrazne vyvíjajú a môžu sebe a iným okolo seba niečo dať.

Nadanie

Pri definovaní nadania sa často spínajú pojmy nadanie (angl. giftedness) a talent (angl. talent). Názory rôznych autorov na vnímanie nadania a talentu sú nejednotné. Niektorí chápu tieto pojmy ako synonymá, iní ako významovo rozdielne slová. Dočkal (2005) uvádza, že niektorí anglicky píšuci autori označujú pojmom talent neintelektové činnosti (oblasť športu, výtvarného a hudobného umenia) a pod pojmom nadanie chápu intelektové činnosti (oblasť matematiky, jazyka a pod.). Samotný autor ich používa ako synonymá.

Rozdielne tieto pojmy chápe Laznibatová (2001), ktorá vychádza z analýzy Musila (1985). Autor nadaním označuje „neucelený súhrn priaznivých osobnostných predpokladov na istú tvorivú činnosť – vrodenej i výchovou a vlastným úsilím získaných, ktoré však nositeľ nadania zatiaľ sústavnejšie a presvedčivo neprejavil“. Naopak pod pojmom talent chápe „ucelenejší systém priaznivých osobnostných predpokladov na tvorivú činnosť, ktorý sa opätovne a sústavnejšie potvrdzoval pozoruhodnými výsledkami a tvorivými produktmi.“

V danej problematike panuje značná nejednotnosť, ktorá môže spôsobovať nesprávne porozumenie textu. Preto za predpokladu, že verejnosť chápe tieto pojmy rovnako, sa v práci používajú pojmy nadanie a talent v synonymickom význame.

Chápanie pojmu nadanie v dejinách

V dejinách dochádzalo k premenám chápania pojmu nadanie. Zvlášť keď tento pojem posudzujeme z rôznych pohľadov (Havigerová, 2011).

Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2000): „Nadanie je súbor vlôh ako predpoklad k úspešnému rozvíjaniu schopností, najčastejšie používané v spojení s jedincami podávajúcimi nadpriemerné výkony pri činnosti telesnej i duševnej.“

Pedagogický slovník (Prucha, Walterová, Mareš, 2009): „V pedagogickom poňatí prevláda tradičná predstava o nadaní ako o výnimočnej zložke osobnosti niektorých jedincov,

predovšetkým pre umelecké odbory, pre šport, jazyky a matematiku.“

Špeciálnopedagogický slovník (Havigerová In Skutil, 2011) rozlišuje pojmy nadanie, nadané dieťa a nadané správanie: „Nadanie (angl. giftedness) je tradične chápané ako dispozícia k istým druhom, obvykle mienené intelektových výkonov. (...) Nadané dieťa je také, ktoré sústavne vykazuje významné výkony v nejakej hodnotnej oblasti snaženia. (...) Nadané správanie je rozvinutie dispozície, či realizácie potenciálu.“

Vyhľadávanie, rozpoznávanie a identifikácia nadania je dlhodobý proces. Diagnostikovanie nadania robia psychológovia, pedagógovia, špecialisti. Vyhľadávať nadaných je potrebné už pred vstupom do základnej školy, keďže vtedy prebiehajú prudké rastové a najmä vývinové zmeny. Tieto deti sa naučia skôr sedieť, chodiť a hovoriť, sú to živé, pozorné a veľmi bystro reagujúce deti. Okolo 2.-3. roku rozoznávajú veľké písmená abecedy, číslice, majú výbornú pamäť, rýchlo si pamätajú slová, veci a ľudí. Majú dobrú slovnú zásobu, nekonečne veľa otázok a zaujímajú ich pre ich vek netypické veci: otázky, ako som sa narodil, prečo musíme zomrieť, prečo sú ľudia dobrí a zlí, čo je to náboženstvo, kde je koniec sveta, atď. (Laznibatová, 2012).

Nadané deti a ich nástup do školy

Niektoré deti ovládajú už pred vstupom do prvého ročníka, učivo daného školského roka. Oproti svojim rovesníkom majú výrazný náskok. Prváčik číta, niekedy plynulo, pozná i vysoké čísla, vie sčítavať aj odčítavať, píše paličkovým písmom. Niekedy však veľa urobí intenzívny vplyv okolia dieťaťa. Niektorí rodičia dieťa učia čítať i počítať. Typické nadané deti sa mnoho vecí naučia nenápadne sami, formou otázok vedia informácie spracovať a pospájať. Nie každé dieťa v predškolskom období prejavuje čítaciu zručnosť; podľa výskumov je to asi len polovica nadaných detí (Jurášková, 2003).

Základným predpokladom pre rozvoj nadania je kvalita vzťahov dieťaťa s rodičmi a súrodencami, ale aj celková klíma v rodine. Vzťahy by mali byť stabilné, zaručovať pocit istoty a bezpečia a poskytovať zázemie pre uplatňovanie osobných dispozícií. Do materských škôl prichádzajú deti s rozličnou rozvojovou úrovňou a návykmi (hygienické, stravovacie, pohybové, mravné, emocionálne). Vo výchovno-vzdelávacom procese sa učiteľka výraznejšie orientuje na skupinovú prácu, v ktorej sa rešpektujú individuálne rozvojové možnosti detí. Deti sa dostávajú do nového sociálneho prostredia s rozmanitými sociálnymi vzťahmi. Mení sa ich denný poriadok. Prichádza obohatenie o nové zmyslovo-pohybové, poznávacie a citové podnety, sociálne kontakty s rovesníkmi a dospelými. V dennom poriadku sa zohľadňujú vnútorné a vonkajšie podmienky materskej školy. Hra dominuje pri rozvoji osobnosti dieťaťa predškolského veku. Je to priestor na dostatok príležitostí na individuálne, skupinové a frontálne hry a výchovnovzdelávacie činnosti.

Nadané deti

Nadané deti potrebujú individualizovaný prístup, pretože ich vývin sa odlišuje od vývinu bežnej populácie. Mimoriadne nadané deti potrebujú špeciálne výchovno-vzdelávacie postupy. Na umožnenie edukácie intelektovo nadaných detí je nutné spoľahlivo identifikovať u nich nadanie čo najskôr. Aj napriek laickému názorom, že dieťa sa má vyvíjať prirodzene, bez zásahov v záujme

„zachovania detstva“, argumenty hovoria o potrebe identifikovať a podporovať deti čo najskôr. Najlepšie pred vstupom do základnej školy, resp. do šiesteho roku dieťaťa, keď prebiehajú prudké vývinové zmeny.

V oblasti starostlivosti o nadané deti sa doteraz nepodarilo dosiahnuť jednotný postup pri ich identifikácii, integrácii a následnej starostlivosti o nich (Dočkal, 2005).

Väčšina nadaných detí prejavuje už od najútlejšieho veku atypickú schopnosť poznávania (pamäť, myslenie, pozornosť, ...). Podnecované a rozvíjané charakteristiky nadaných detí vedú k neobyčajne rýchlemu vývinu poznávacích funkcií.

Prvotná diagnostika prebieha v domácom prostredí, keď si rodičia uvedomia, že sa správanie ich dieťaťa výrazne odlišuje od správania sa detí rovnakého veku (Laznibatová, 2012). Identifikátorom procesu môžu byť rodičia, širšia rodina, či priatelia.

Je dôležité uvedomiť si rozdiely medzi nadanými a bystrými deťmi, čo rodič asi nepostrehne, preto sa spoľahneme na diagnostiku odborných zamestnancov centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.

Definícia nadaného dieťaťa

Identifikácia intelektovo nadaných prebieha často už v predškolskom veku. Za intelektovo nadané dieťa (žiaka) sa považuje dieťa s akcelerovaným kognitívnym vývinom, ktoré pri dostatočnej motivácii a tvorivosti za adekvátnej stimulácie zo strany prostredia dosahuje v porovnaní so svojimi rovesníkmi výnimočné výkony v jednej alebo viacerých intelektových činnostiach. Nie vždy sa musí prejaviť nadpriemernými výkonmi v škole. Intelektové nadanie sa teda nerovná automaticky školskej úspešnosti. Intelektové nadanie diagnostikuje centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Žiak, ktorý má centrom diagnostikované intelektové nadanie, je žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Identifikácia nadaných detí prebieha pred ich vstupom do školy, identifikácia nadaných žiakov priebežne počas celej doby plnenia školskej dochádzky. Psychológ centra navrhne vhodnú formu vzdelávania intelektovo nadaného žiaka, rodič o forme vzdelávania rozhodne.

Usporiadané rozdiely medzi nadanými a bystrými deťmi (Cvetkovic – Lay, J. 1995)

Bystré dieťa	Nadané dieťa
Vie odpovedať.	Kladie ďalšie otázky.
Zaujíma sa.	Je zvedavé.
Má dobré nápady.	Má neobvyklé nápady.
Odpovedá na otázky.	Zaujíma sa o detaily, rozpracováva, dokončuje.
Je vodcom skupiny.	Je samostatné, často pracuje samo.
Ľahko sa učí.	Väčšinou už všetko vie.
Je obľúbené u rovesníkov.	Viac mu vyhovuje spoločnosť starších detí.
Chápe významy.	Samostatne robí závery.

Presne kopíruje zadané riešenia.	Vytvára nové riešenia.
Dobre sa cíti v škole, v materskej škole.	Dobre sa cíti pri učení.
Prijíma informácie.	Využíva informácie.
Je vytrvalý pri sledovaní.	Pozorne sleduje.
Je spokojný s vlastným učením a výsledkami.	Je veľmi sebakritický.

Správne rozpoznať, identifikovať, diagnostikovať a poskytnúť podmienky pre vzdelávanie intelektovo nadaných detí umožní rozvinúť potenciál a dosiahnuť výsledky, ktoré obohatia celú spoločnosť. Po identifikácii intelektovo nadaného dieťaťa/žiaka, prevažne v predškolskom veku, nastáva proces vstupu do základnej školy a začlenenia sa do kolektívu.

Podmienky diagnostiky a určenie spôsobu výchovy a vzdelávania žiaka a ďalších podmienok určuje Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 307/2008 Z.z. (Vyhláška o výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním). Intelektové nadanie diagnostikuje Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie na základe súhlasu zákonných zástupcov žiaka alebo zástupcu zariadenia. Žiak, ktorý má centrom diagnostikované intelektové nadanie, je žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Všeobecne môže byť intelektovo nadaný žiak vzdelávaný v škole pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním, v triede pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním alebo formou individuálnej integrácie.

Vzdelávací program v škole pre všeobecne intelektovo nadaných žiakov alebo v triede pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním sa uskutočňuje podľa vzdelávacieho programu pre všeobecne intelektovo nadaných žiakov. Vzdelávací program podporuje a rozvíja intelektové nadanie so zohľadnením rozvoja celej osobnosti. Ďalej je zameraný na prevenciu a nápravu problémových prejavov, ktoré súvisia so všeobecným intelektovým nadaním. Pri vzdelávaní intelektovo nadaných žiakov sa používajú metódy a prístupy so zameraním na projektové vyučovanie, induktívne vyučovanie, pozorovanie, objavovanie a experimentovanie, diskusia, práca s informáciami, riešenie problémov, pozitívne hodnotenie a sebahodnotenie.

Individuálne integrovaný intelektovo nadaný žiak je vzdelávaný v triede, ktorá neuskutočňuje vzdelávací program pre žiakov s intelektovým nadaním. Tento žiak má vypracovaný individuálny vzdelávací program, pretože ide o individuálnu integráciu žiaka s intelektovým nadaním. Alebo je žiak s intelektovým nadaním súčasne žiakom so zdravotným znevýhodnením.

Individuálny vzdelávací program je vypracovaný v spolupráci s centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Zameriava sa na rozvíjanie intelektového nadania žiaka v rámci jednotlivých vyučovacích predmetov, na primeraný rozvoj jeho osobnosti a na prevenciu a nápravu problémových prejavov súvisiacich so všeobecným intelektovým nadaním. Centrum spolupracuje so školou počas vzdelávania intelektovo nadaného žiaka. A to najmä v rámci diagnostiky, rediagnostiky žiaka, odporúčaní na vzdelávanie žiaka, sledovania vývinu žiaka, návrhov v individuálnom vzdelávacom programe, poradenstva pre učiteľov a zákonných zástupcov žiaka.

Do tohto procesu sa zapája škola, a to prostredníctvom zamestnancov odborného poradenstva: školský psychológ a školský špeciálny pedagóg, triedny učiteľ, učiteľia predmetov, vychovávateľka, vedenie školy. Školské prostredie sa tak stane realizátorom výchovno-vzdelávacieho procesu (aj) pre žiaka so všeobecným intelektovým nadaním.

Za intelektovo nadané dieťa sa považuje dieťa s akcelerovaným kognitívnym vývinom, ktoré pri

dostatočnej motivácii a tvorivosti za adekvátnej stimulácie zo strany prostredia dosahuje v porovnaní so svojimi rovesníkmi výnimočné výkony v jednej alebo viacerých intelektových činnostiach. Nie vždy sa však musí prejavíť nadpriemernými výkonmi v škole. Miera „výnimočnosti“ výkonov je daná dohodou. Obvykle sa za nadaných označuje 2 – 5 percent najvýkonnejších jedincov vo svojej vekovej skupine, za mimoriadne nadané však možno pokladať iba asi jedno z tisícich detí. Špeciálnu výchovno-vzdelávaciu pozornosť treba ale venovať všetkým nadaným deťom, aby sa tak zvýšila pravdepodobnosť, že z nich vyrastú skutočne nadaní dospelí. (Dočkal, 2008)

Realizácia inovácie

Realizácia inovácie Modelu práce s intelektovo nadaným žiakom mladšieho školského veku bude prebiehať v školskom prostredí. Výchova a vzdelávanie intelektovo nadaného žiaka je efektívna za predpokladu zaistenia spolupráce školy s rodinou, zariadeniami výchovného, psychologického a špeciálnopedagogického poradenstva (Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, Centrum špeciálnopedagogického poradenstva).

Rozvoj a vzdelávanie nadaných sa uskutočňuje v troch rôznych kontextoch. (Hříbková, 1995)

- vzdelávanie nadaných sa realizuje predovšetkým v škole, priamo na vyučovaní,
- vzdelávanie nadaných a rozvoj nadania sa uskutočňuje formou mimoškolských aktivít,
- starostlivosť a rozvoj nadaných detí v rodine, domácom prostredí.

Každé dieťa má nadanie na niečo a cieľom výchovy a vzdelávania je toto nadanie všemožne podporovať. Bez podpory v edukačnom procese sa nadanie a genialita nemôžu podporovať. Všetmožná podpora detí a žiakov v každom (zvlášť ranom) veku je preto potrebná.

Havigerová (2011) prirovnáva vzdelávací proces ku plavbe loďou. „Učiteľ je kapitánom, ktorý riadi smer, žiaci sú tím, čím ich učiní kapitán – môžu byť námorníkmi, ktorí sa aktívne podieľajú na plavbe, cestovateľmi, ktorí si zaplatili jazdu a nechávajú sa previesť žiadaným smerom (pričom sa snažia cestou zabaviť, ako je to len na palube lode možné), či iba tovarom, ktorý je prepravovaný, bez toho aby rozhodoval, kde ide, a iba sa pasívne nechá viezť.“ Je v prvom rade na učiteľovi, ktorý rozhoduje, ktorým smerom loď vzdelávania popláva a akú úlohu na tejto plavbe zaujmú žiaci.

Realizácia metodiky výuky nadaných žiakov pozostáva z prehľadu základných možností práce s nadanými deťmi v bežnej škole a triednom kolektíve. Systémové stratégie je vhodné realizovať za spolupráce celého učiteľského kolektívu a jednotlivé stratégie začleniť do školského vzdelávacieho programu. Efektívna výuka nadaných detí inkluzívnou formou, v rámci triedneho kolektívu, je zárukou spokojnosti všetkých žiakov zúčastňujúcich sa na edukačnom procese.

Sprievodnými znakmi vysokého intelektového nadania niekedy bývajú aj:

- nižšia potreba spánku, niekedy až jeho poruchy,

- hyperaktivita,
- nedostatočne rozvinutá grafomotorika,
- nízke sebavedomie,
- znížená sociálna adaptácia, emocionálne problémy, negativizmus,
- neochota podriaďiť sa vonkajšej autorite,
- neochota prijať prehru,
- perfekcionizmus, príliš vysoké požiadavky na seba alebo okolie,
- neobvykle doslovné chápanie významu slov prejavujúce sa „chytaním za slovíčka“.

Žiaden z týchto prejavov nemožno pokladať za indikátor nadania, treba však s ich možným výskytom počítať.

Vzdelávanie nadaných detí formou inklúzie sa stáva čoraz diskutovanou témou. Individuálna forma vzdelávania, prístupu a zohľadnení je bezpochyby reálna pri vzdelávaní žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami ako žiakov so špecifickými poruchami učenia, porúch správania, či poruchou autistického spektra. Nemenej dôležité je preto rešpektovať individuálny prístup ku nadaným žiakom, ktorí majú oproti vyššie spomenutým žiakom so ŠVVP jednu výhodu – nie je potrebné im v takej miere pomáhať. Na druhej strane sú odlišní od bežnej populácie, preto je potrebné ich zaradiť do kolektívu. Spochybňovanie tohto prístupu často vedie k nežiadúcim javom. Problémom v bežných školách je, tak ako aj v Čechách, spôsobilosť učiteľov rozoznať nadané dieťa.

Samotné výročné správy škôl poskytujú jasný dôkaz o tomto tvrdení, keď medzi žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami nájdete množstvo žiakov so zdravotným znevýhodnením, žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, no oproti tomu väčšinou nulu pri počte žiakov so všeobecným intelektovým nadaním (podiel žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami na celkovej populácii žiakov základných škôl v školskom roku 2018/2019 – žiaci so ŠVVP spolu – 17,9% - 84 957 žiakov, žiaci so zdravotným znevýhodnením 11,1% - 52 448 žiakov, žiaci s intelektovým nadaním 0,9% - 4090 žiakov, žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia 6,0% - 28 419 žiakov).

Identifikácia intelektovo nadaných detí (žiakov)

Niektoré deti ovládajú, už pred vstupom do prvého ročníka, učivo daného školského roka, oproti svojim rovesníkom majú výrazný náskok. Prváčik číta, niekedy plynulo, pozná i vysoké čísla, vie sčítavať aj odčítavať, píše paličkovým písmom. Niekedy však veľa urobí intenzívny vplyv okolia dieťaťa. Niektorí rodičia dieťa učia čítať i počítať. Typické nadané deti sa mnoho vecí naučia nenápadne sami, formou otázok vedia informácie spracovať a pospájať. Nie každé dieťa v predškolskom období prejavuje čítaciu zručnosť, podľa výskumov je to asi len polovica nadaných detí (Jurášková, 2003).

Intelektové nadanie diagnostikuje Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a

prevencie (§ 2 ods. 1 vyhlášky MŠ SR . 307/2008 Z. z. O výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním).

Podľa vyhlášky môže byť žiak so všeobecným intelektovým nadaním vzdelávaný v škole alebo triede pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním, alebo formou individuálnej integrácie v bežnej škole (§ 3 ods.2 vyhlášky).

Všeobecné intelektové nadanie detí predškolského veku identifikuje psychológ Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (centrum podľa tejto vyhlášky môže akceptovať aj výsledky diagnostických vyšetrení iným odborne kompetentným psychológom). Pri psychologickom vyšetrení sa využívajú aj údaje z pozorovania dieťaťa, jeho raná anamnéza, údaje z pedagogickej a špeciálnopedagogickej diagnostiky dieťaťa. Prvotné poznatky získava psychológ od rodičov dieťaťa, učiteliek materskej školy/pedagógov školy, ktorú dieťa navštevuje. Tieto nominované deti sa následne podrobia psychologickému testovaniu intelektových schopností.

Metodické pokyny na zaradovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov stanovujú, že pri identifikácii má psychológ zohľadňovať:

- údaje o doterajšom psychickom vývine dieťaťa získané od rodičov alebo osôb, s ktorými dieťa vyrastalo,
- údaje o prejavoch dieťaťa v materskej škole získané od pedagógov MŠ,
- údaje o prospechu a správaní dieťaťa v škole, ak ide o žiaka,
- údaje o pozornosti, vôľových vlastnostiach, motivácii získané pozorovaním dieťaťa v priebehu psychologického vyšetrenia,
- údaje o úrovni reprodukčných intelektových schopností získané dvoma nezávislými testami,
- údaje o tvorivosti, jej úrovni, štruktúre,
- údaje o sociálnom začlenení dieťaťa a jeho sociabilite.

Za najdôležitejšie pri identifikácii intelektovo nadaných detí a žiakov sa považuje zistenie úrovne všeobecných rozumových schopností – inteligencie.

Všeobecne intelektovo nadané dieťa (žiak so špeciálnymi edukačnými potrebami) je žiak, ktorý spĺňa nasledovné kritériá (Metodické pokyny, 2008):

- Celková úroveň jeho intelektových schopností (po zvážení výsledkov vo všetkých použitých testoch) sa nachádza v pásme horných 2% populačného ročníka (IQ nad 130), za predpokladu, že úroveň tvorivosti sa pohybuje aspoň v pásme priemeru.
- Úroveň tvorivosti spadá do horných 2% populačného ročníka, za predpokladu, že reprodukčné intelektové schopnosti dosahujú aspoň úroveň horných 10% populačného ročníka (IQ nad 120),

- Pri posudzovaní intelektového nadania dieťaťa predškolského veku sa súčasne vyžaduje, aby jeho mentálny vek podľa testu neverbálnej inteligencie bol v deň nástupu do prvého ročníka základnej školy najmenej 7 rokov a 10 mesiacov,
- V školskom veku je možné za intelektovo nadaného považovať žiaka, ktorý podáva výnimočné učebné výsledky, pričom úroveň jeho reprodukčných intelektových schopností spadá do pásma horných 10% populačného ročníka a úroveň tvorivosti aspoň do pásma priemeru.

Na základe poznatkov, vedomostí a výsledkov psychologických vyšetrení psychológ vyhodnotí a následne odporučí resp. neodporučí zaradiť dieťa do výchovno-vzdelávacieho programu pre všeobecne intelektovo nadaných žiakov. Počas prebiehajúceho školského roka je možné poskytnúť žiakom komplexnú psychologickú diagnostiku a po identifikácii zaradiť ich do programu pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním. V priebehu vzdelávania intelektovo nadaných žiakov môže psychológ centra robiť opakovane psychologickú rediagnostiku intelektových schopností žiakov z rôznych dôvodov, a to počas celej školskej dochádzky. Psychológ sleduje psychický vývin žiakov, napomáha ich osobnostnému a psychickému vývinu, poskytuje poradenstvo a konzultácie rodičom nadaných detí, príp. aj učiteľom nadaných žiakov. Ak žiak dlhodobo nie je schopný plniť požiadavky výchovno-vzdelávacieho programu pre všeobecne intelektovo nadaných žiakov, môže riaditeľ školy požiadať príslušné centrum o psychologickú rediagnostiku žiaka, ak sa nadanie dieťaťa nepotvrdí, môže riaditeľ rozhodnúť o vyradení z programu. Psychológ centra môže navrhnúť vyradenie z programu, a to v prípade, ak žiak nedosahuje v procese výchovy a vzdelávania očakávané výsledky a ak mu nároky v programe spôsobujú problémy.

Na základe psychologického rediagnostického a špeciálnopedagogického vyšetrenia môže psychológ navrhnúť vyradenie žiaka z programu a poradiť mu inú formu vzdelávania, ak sa postupy v tomto programe ukážu byť neúčinnými a nadanie žiaka sa nerozvíja v súlade s očakávaním.

O vyradenie žiaka z programu môže požiadať na základe žiadosti rodič nadaného žiaka. V tomto prípade rozhodne riaditeľ o vyradení žiaka bez ohľadu na výsledky odborných vyšetrení. Cieľom zúčastnených strán (rodič, dieťa/žiak, psychológ, učiteľ, riaditeľ) je zabezpečenie a vytvorenie takých podmienok v školskom a domácom prostredí, v ktorom sa zistený intelektový potenciál dieťaťa môže rozvíjať maximálne v rámci jeho možností a aby tento proces prinášal pocit seberealizácie a radosti pre samotné nadané dieťa.

Výchova a vzdelávanie žiakov so všeobecným intelektovým nadaním v inkluzívnom prostredí bežnej triedy

Jestvujú rôzne modely výchovy a vzdelávania nadaných detí. Vzdelávanie nadaných detí v školách vyžaduje kvalitný vzdelávací program, dobré vybavenie a kvalitných pedagógov, ktorí v plnej miere na základe individuálnych prístupov dokážu naplno rozvíjať nadanie dieťaťa.

Zriadenie triedy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním má niekoľko výhod. Na prvom stupni základnej školy je to v prvom rade počet intelektovo nadaných žiakov v triede (12) a medzi výhody patrí aj kontakt s intelektovými rovesníkmi. V týchto triedach postupujú žiaci rýchlejšie, je možné preberať učivo viac do „hlbky“. Individuálny prístup umožňuje nízky počet žiakov v

triede, nevýhodou je takmer nemožné zaraďovanie metód skupinovej práce na vyučovaní. Ďalšou nevýhodou je izolácia nadaných žiakov od väčšinovej spoločnosti. Chyba, ktorá môže poznamenať tieto deti neschopnosťou začleniť sa v budúcnosti do bežného spoločenského života (Cihelková, 2017). Stretávanie nadaných detí so svojimi rovnako nadanými rovesníkmi je však potrebné, k čomu môže slúžiť vytvorenie heterogénnych skupín zložených z nadaných detí.

Možnosti vzdelávania intelektovo nadaných žiakov mladšieho školského veku v inkluzívnom prostredí klasickej (bežnej) triedy od procesu identifikácie nadania a zaradenia do programu vzdelávania intelektovo nadaných žiakov. Nomináciu detí/žiakov je možné uskutočniť kedykoľvek počas vzdelávania na základnej škole, následná diagnostika psychológa v Centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie určí ďalšie vzdelávanie žiaka.

Je preto vhodné mať na škole tzv. koordinátora nadania, ktorý sa bude venovať nominácii, vyhľadávaniu žiakov počas vzdelávania. Ten následne odporúča učiteľovi žiaka či zákonnému zástupcovi žiaka návštevu Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie za účelom diagnostiky nadania. Koordinátorom nadania je na škole zväčša školský špeciálny pedagóg alebo učiteľ (špecializovaný pedagóg), ktorý sa zaoberá výchovou a vzdelávaním nadaných detí (napr. vedúci Metodického združenia pre 1. stupeň ZŠ).

Práca koordinátora nadania sa zameriava na nasledujúce oblasti:

- vyhľadávanie talentovaných žiakov v spolupráci s triednymi učiteľmi a ostatnými učiteľmi predmetov,
- zapojenie talentovaných žiakov do práce v záujmových útvaroch,
- ponuka účasti žiakov v olympiádach, súťažiach,
- vypracovanie odborných projektov a pracovných listov zameraných na rozvoj nadania, tvorivosti, logického myslenia, verbálneho myslenia, priestorového úsudku,
- spolupráca školy so zariadeniami výchovného, psychologického a špeciálnopedagogického poradenstva a prevencie,
- spolupráca školy s rodičmi,
- administratívna činnosť spojená s prácou s nadanými žiakmi,
- spolupráca s vedeckými a akademickými pracoviskami,
- kariérové poradenstvo (v spolupráci s výchovným poradcom školy).

Učiteľ vo vzdelávaní mimoriadne nadaných žiakov

Rozvoj nadania mimoriadne nadaného žiaka je možný za predpokladu dodržania troch zásad:

- nadaný žiak musí mať príležitosť objaviť/prejaviť nadanie,

- učiteľ má schopnosť trvale motivovať či udržať už existujúcu motiváciu nadaného žiaka,
- vznikne prostredie vyjadrujúce podporu vzdelávania nadaného žiaka

Mimoriadne nadaný žiak nie je pomocník učiteľa, ale žiak, ktorý rovnako ako ostatní spolužiaci sa chce učiť niečomu novému. Rešpektujeme teda osobnosť nadaného žiaka, pomáhame mu včleniť sa do kolektívu, posilňujeme sebadôveru a učíme v kolektíve žiakov spolupracovať a navzájom komunikovať.

Príklady pedagogicko-organizačných úprav:

- individuálne vzdelávacie plány,
- doplnenie, rozšírenie a prehĺbenie vzdelávacieho obsahu,
- zadávanie špecifických úloh,
- zapojenie do samostatných a rozsiahlejších prác a projektov,
- vnútorná diferenciacia žiakov v niektorých predmetoch,
- občasné (dočasné) vytváranie skupín pre vybrané predmety s otvorenou možnosťou voľby na strane žiaka,
- využitie vzdelávacích modulov,
- účasť vo výuke niektorých predmetov so staršími žiakmi.

(Spracované podľa Kupcová, 2010)

Metódy práce s mimoriadne nadanými žiakmi

Fořtíková (2010) v metodické príručke VÚP uvádza nasledovné zásady práce s nadaným žiakom:

1. Umožniť pracovať rýchlejším tempom

Možnosť rozdeliť žiakov do skupín podľa výkonového zamerania. U nadaných žiakov je veľmi podstatné, aby občas dostali vo vyučovaní príležitosť pracovať rýchlejším tempom.

2. Menej precvičovania, umožniť postup dopredu

Nadaní žiaci niekedy nepotrebujú čas na precvičenie a upevnenie, aj keď ide o novú látku. Je preto možné umožniť v rámci diferenciacie obsahu postup dopredu (preskočenia látky) príp. ponúknutím alternatívneho obsahu či prezentácií zaujímavých súvislostí.

3. Náročnejšia výuka

Pre nadaných žiakov by mala výuka obsahovať i prvky vyššej náročnosti. Nadaní by mohli vo vyučovaní viac využívať úroveň analýzy, syntézy a hodnotiaceho posúdenia. Pri práci na rovnakej

téme (ako pre zbytok triedy) môžu dostávať úlohy s náročnejším zadaním, formou spracovania i očakávaným výstupom.

4. Nezávislosť

Nadaní žiaci môžu pracovať samostatne (oveľa skôr ako je tomu u bežnej populácie). Musia však byť k tomu dobre pripravení a vedení. Z tohto prístupu môžu výrazne ťažiť, za predpokladu, že sú dobre pripravení.

5. Kreatívne myslenie, divergentné úlohy

Nadaní žiaci s vysokou úrovňou tvorivého myslenia preferujú úlohy, v ktorých nie je dopredu dané správne riešenie, ale správnych sa chápe väčšie množstvo rôznych (aj neobvyklých) riešení.

Zadávanie tvorivých úloh vo vyučovaní je veľmi podstatné pre rozvíjanie obrazotvornosti a produktivity u žiakov nielen nadaných, ale i bežnej populácie. U žiakov s mimoriadnym nadaním môžu kreatívne úlohy predstavovať zaujímavú alternatívu v čase, keď ostatní spolužiaci zameriavajú svoju pozornosť na precvičovanie nového učiva.

6. Abstraktné úlohy

Metódou abstrahovania myslíme odhliadnutie od zvláštností a sústredenie iba na to, čo u všetkých predmetov môžeme určiť ako podstatné, všeobecné. Opakom abstrakcie je konkrétnosť, kedy odhaľujeme to, čo je pre daný predmet ojedinelé. Nadaní žiaci dokážu v skorých vývojových fázach pracovať s abstraktnými pojmami, sú schopní abstrahovať. Možno z tohto dôvodu je u predškolských nadaných detí častým raným prejavom záujem o čísla a matematiku.

7. Kontakt s intelektovými vrstovníkmi

Nadaní žiaci by mali dostať priestor stretávať sa s deťmi rovnakých záujmov, zamerania a úrovne vedomostí a schopností. V bežnom vzdelávacom prostredí bývajú niekedy osamelí, pretože nedokážu si nájsť vrstovníka s rovnakými záujmami alebo schopnosťami. Z týchto dôvodov sa môžu cítiť izolovaní a môže ich to „ťahat“ ku starším spolužiakom či dospelým.

8. Zážitkové učenie

Je založené na koncepcii učebného procesu, ktorá proti klasickému významu zvýrazňuje aktívnu rolu žiaka. Cieľom nie je len osvojenie si vedomostí a zručností, ale predovšetkým prenesenie výsledkov učenia do praktického života a zároveň i využitie každodennej skúsenosti ako bohatého zdroja poznania. Proces učenia prebieha ako cyklus týchto štádií: konkrétna skúsenosť, pozorovanie a reflexia, zovšeobecňovanie a preverenie záverov v nových situáciách. Nadaní veľmi výrazne profitujú z naučeného, keď vidia jasnú a priamu súvislosť s dennodennou realitou alebo nadväznosť na ďalšie štúdium.

9. Umožniť ranú špecializáciu v rámci výuky

Nadaných žiakov je možné viesť k skorej špecializácii pre niektorý odbor štúdia. Pokiaľ ide o jedincov, ktorí majú už v mladšom školskom veku obrovský záujem o niektorú vzdelávaciu oblasť, je možné im formou akcelerácie alebo externého obohacovania (nadstavbová výuka s

odborníkom mimo školu alebo spolupráca s ďalšou vzdelávacou inštitúciou) umožniť tento záujem uplatňovať. Na druhej strane existuje skupina nadaných žiakov, ktorí majú vysoké schopnosti vo viacerých oblastiach štúdia. U nich sa vyskytuje problém so špecializáciou študijnej dráhy, rovnako ako s výberom aktivít pre voľných čas (majú potrebu robiť všetko a ťažko sa pre niečo rozhodujú).

10. Opora o vlastné záujmy

O nadaných žiakoch je známe, že sa často dokážu nadchnúť pre nejaký špecifický odbor štúdia alebo oblasť poznania. Je dobré to vo vyučovaní využiť a obsahovo oprieť nadstavbové úlohy či pracovné listy (v rámci obohacovania) práve o ich záujem. Opora o záujem nadaného je základným pilierom obohacovania. Obohacujúca výuka sa musí stať žiakom vítaná, inak sa stane nežiadúcou.

Vytvorenie programu pre vzdelávanie nadaných žiakov

Školský vzdelávací program je základným pedagogickým dokumentom školy a vypracováva ho škola na základe Štátneho vzdelávacieho programu. Odráža sa v ňom zameranie školy a stratégia, ktorú určuje vedenie školy spolu s regiónom a obcou. Zohľadňuje potreby a možnosti žiakov, pedagogického zboru. Je výpoveďou školy o predstave kvality vzdelávania. Ponuka rozšírenia služieb, ktoré škola ponúka žiakom, by mala byť obohatená o špeciálne postupy pri práci so žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Medzi nich patria aj žiaci so všeobecným intelektovým nadaním.

Koncepcia programu pre nadaných žiakov

Pre inkluzívne vzdelávanie nadaných žiakov v bežných triedach je vhodné si zvoliť stratégie:

Vytvorenie vekovo heterogénnych skupín nadaných detí (doporučene 1-3 trieda, 4-5 trieda, 6-9 trieda)

Skupiny sa stretávajú 1x do týždňa, podľa dohody žiakov s učiteľmi môžu byť stretnutia častejšie.

Stretnutia slúžia k spoločnej práci na rozširujúcom učive, diskusii v rámci skupiny, spoločnej práci na projektových prácach, ročníkovej práci a využitiu rozširujúceho učiva v ďalšej práci.

Elektronický školský časopis

Prispievanie a tvorenie spoločnej práce do školského časopisu učí žiakov zodpovednosti. Významným prínosom je samostatné vyhľadávanie a spracovanie informácií nad rámec učebných osnov, rozvoj slovnej zásoby a gramatiky slovenského jazyka, rozvoj tímovej práce (spolupráca v redakčnej rade), rozvoj prosociálneho správania (starší žiaci poskytujú podporu a rady mladším žiakom), rozvoj IKT schopností pri práci s počítačom, elektronické úložisko plné správ z prostredia školy a záujmov žiakov, možnosť elektronicky kedykoľvek, kdekoľvek a komukoľvek nazrieť do elektronického školského časopisu).

Obohacovanie učiva

V rámci tejto stratégie sa učitelia zamerajú na rôzne činnosti, ktoré majú za úlohu obohatiť a rozvíjať nadané dieťa. Sú to logické úlohy, súťaže, hádanky, tajničky, tvorivé písanie a pod., tieto úlohy sú zaradené pre celú heterogénnu skupinu rovnako a žiaci ju plnia v určitom čase, tiež individuálne v rámci bežnej výuky, keď nadaný žiak pracuje rýchlejšie ako ostatní spolužiaci, alebo počas voľného času, keď sa ostatní žiaci venujú precvičovaniu učiva a nadaný žiak už toto učivo zvládol.

Obohacovanie učiva má byť zamerané najmä na rozvoj vyšších mentálnych procesov a rozvoj tvorivosti.

Zapojenie do vedomostných súťaží

Členovia heterogénnej skupiny majú možnosť si zvoliť, podľa svojich záujmov, minimálne dve vedomostné súťaže v každom školskom roku. Rozhodnutie je na žiakovi a učiteľ je v pozícii podporovateľa – študijných materiálov, individuálnych konzultácií, študijného času v budove školy, prípravou kvízov, pravidelnou kontrolou prípravy žiaka. Škola ponúka záujmové krúžky zamerané na podporu žiakov (tiež príprava na vedomostné súťaže).

Založenie Klubu nadaných detí

Klub nadaných detí patrí medzi mimoškolskú záujmovú činnosť, ktorá je určená nadaným žiakom školy. Zábavná a herná činnosť, rozvoj intelektových predpokladov u detí, tímové hry, exkurzie, experimentovanie i bádanie sú hlavnou náplňou aktivít Klubu nadaných detí. Účelom je podchytiť skupinu nadaných detí už v ranom veku a poskytnúť im nadštandardný rozvoj a rozširovanie obzorov. Klub je určený pre intelektovo nadané deti, deti nadané matematicky či lingvisticke, deti s bystrou úvahou, deti hravé a ochotné si rozširovať obzory všetkými smermi.

Pre členov Klubu nadaných detí je pripravený špeciálny program. Riešenie aktuálnych problémov spoločnosti, logické a spoločenské hry, rozvoj intelektových a výtvarných schopností, prednášky, exkurzie, víkendové pobyty tvoria podstatu mimoškolského vzdelávania nadaných detí.

Na stretnutiach dochádza ku konfrontácii – s napätím medzi tým, čo žiak už vie a medzi novými úlohami, poznatkami, ktoré si má osvojiť.

Inšpiráciou môže byť Klub nadaných detí Prešov (prvý Klub nadaných detí na Slovensku), ktorý od roku 2013 realizuje mimoškolské vzdelávanie nadaných detí. Činnosť klubu dokumentuje webová stránka www.knd.sk.

Zapojenie žiakov do projektov celoslovenskej iniciatívy Rozumieme nadaným

Celoslovenská iniciatíva Rozumieme nadaným prináša množstvo projektov zameraných na žiakov so všeobecným intelektovým nadaním. Z bohatej ponuky si školy/rodičia môžu vybrať množstvo projektov, ktoré sa realizujú počas vyučovania alebo v mimoškolskom čase.

Je dôležité si vybrať (najlepšie) na začiatku školského roka, ale aj v priebehu školského roka.

Výhodou zapojenia sa do projektov (väčšina je zdarma) sa žiaci stretávajú s učiteľmi, psychológmi, špeciálnymi pedagógmi, ktorí sa venujú vzdelávaniu nadaných detí/žiacov. Tieto stretnutia prinášajú nové témy, nové poznatky, súťaže, ktoré zaujmú žiakov.

Príklady školského vzdelávania žiakov v rámci projektov Rozumieme nadaným: Diela klasikov slovenskej literatúry, Komunikácia a reč, Majstrovstvá v násobení a delení, Maľované dejiny osídľovania, Rozvoj logického myslenia, Sila matematiky, Putovanie dejinami čítaním povestí, Nočná obloha, Staň sa konštruktérom, Moje zdravé raňajky, V znamení Troch pátračov...

Logická olympiáda intelektovo nadaných žiakov

Logická olympiáda žiakov so všeobecným intelektovým nadaním je celoslovenskou súťažou pre žiakov základných škôl a 8-ročných gymnázií (tried pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním, ale aj integrovaní - začlenení žiaci so všeobecným intelektovým nadaním v klasickej, bežnej triede). Web: www.logickaolympiada.sk

Súťaž prebieha pravidelne (od roku 2013) v školských kolách, následne v celoslovenskom finálovom kole, ktoré sa každoročne uskutočňuje v Prešove.

Súťaž preverí logický úsudok, matematický úsudok, priestorový úsudok i verbálne myslenie.

Logické sústredenia

Logické sústredenie je určené žiakom 1., 2. stupňa z tried pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním a začleneným žiakom s intelektovým nadaním v bežných triedach. Program sústredenia pozostáva z niekoľkých častí: riešenie logických úloh, hlavolamov, spoločenských hier zameraných na podporu a rozvoj logického myslenia, emočnej inteligencie, športové aktivity, turistika, ale aj aktivity zamerané na súdržnosť kolektívu a rozvoj osobitostí každého žiaka.

Realizácia aktivít prebieha formou skupinových hier, netradičných foriem vyučovania, zaujímavých slovných úloh (precvičujeme pamäť, ale aj čitateľské zručnosti), spoločenských hier a aktivít zameraných na motorickú zručnosť u detí mladšieho školského veku, kreativitu, fantáziu a myslenie.

Logické sústredenia sú obľúbené a zúčastňujú sa ich intelektovo nadaní žiaci z celého Slovenska.

Web: <http://nadanedieta.sk/logicke-sustredenia.html>

Mladý fotograf

Voľnočasová aktivita žiakov experimentujúcich s fotografiou a fotoaparátom prerástla vo fascinujúci projekt. Projekt Mladý fotograf s pätnásťročnou tradíciou má za sebou stovky aktivít, tisícky účastníkov a môže sa pýšiť množstvom mladých odchovcov, ktorých práca je ocenená

ako na Slovensku, tak aj v zahraničí. Podporujeme mladých fotografov, organizujeme poznávacie výlety, projekty, športové víkendy, fotografické súťaže, workshopy, podporujeme Klub nadaných detí Prešov, Logické sústredenie nadaných žiakov a mnohé ďalšie akcie. Doteraz sme spoločne zorganizovali viac ako 600 akcií pre viac ako 3000 žiakov základných a stredných škôl. Projektu sa zúčastňujú (opäť) nadaní žiaci z celého Slovenska, sú organizované spoločné výlety, podujatia, projekty ... My sme tu doma, Šariš Tour, Spoznávame Vysoké Tatry, Výlety za poznaním, Filmové dokumenty, Cesta z mesta (dopravná výchova). Web: www.mladyfotograf.sk

Doučovanie prospechovo slabších žiakov

Dobrovoľná činnosť, ktorá môže prebiehať po vzájomnej dohode doučujúceho a doučovaného v rámci školskej budovy. Prínosom je rozvoj prosociálneho správania, posilnenie organizačných a komunikačných schopností a obsahu učiva.

Akcelerácia štúdia

Škola môže realizovať ročníkovú a predmetovú akceleráciu v závislosti na potrebách dieťaťa.

Ročníková akcelerácia – v prípade všestranného nadania dieťaťa.

Predmetová akcelerácia môže byť ponúknutá rodičom v prípade jednostranného zamerania (po dohode so školou, tá zostaví upravený rozvrh pre žiaka, so súhlasom rodičov).

Spolupráca s učiteľom pri vedení vyučovacích hodín

Podľa záujmov nadaných žiakov je možné (občas) ponúknuť možnosť vedenie časti vyučovacej hodiny alebo celej hodiny. Prínosom je rozvoj vyjadrovacích a prezentačných schopností, komunikačných a organizačných zručností, vyhľadávanie a spracovanie informácií a prosociálne správanie (prispôsobenie náročnosti a tempa práce, zohľadnenie slabších spolužiakov, rôzne formy vyučovania, práce na vyučovacej hodine).

Ročníkový projekt – Ročníková práca

Ročníkové práce sú vyjadrením špecifického záujmu nadaných žiakov. Prostredníctvom nich sa nadaní žiaci realizujú vo svojej dominantnej oblasti, hlbšie a širšie prenikajú do témy. Práce nie sú odpisom odstavcov kníh a nenesú „kópie“ encyklopedického/študijného textu, či odpisom internetových stránok. Od každej práce žiaka sa predovšetkým očakáva vlastný postreh, myslenie, názor. Tému RP si zvolí žiak samostatne s prihliadnutím na svoje záujmy, obľúbenú činnosť, možnosti a schopnosti. Požiadavky na vypracovanie ročníkovej práce podľa ročníkov:

1. ročník - jednoduchý plagátik A2, kresba, popis, alebo A4 - 3 strany textu + obrázky + uviesť aspoň 2 literárne zdroje a 1 internetový zdroj (odkaz na webovú stránku).
2. ročník - A4 - 5 strán textu + obrázky, uviesť aspoň 3 literárne zdroje + 1 internetový zdroj (odkaz na webovú stránku).

3. ročník - A4 - min. 7 strán textu + obrázky, uviesť aspoň 5 literárnych zdrojov + 2 internetové zdroje (odkazy na webové stránky), - vlastné myšlienky, názory, porovnanie, zhodnotenie /výhody – nevýhody/, argumentácia /pre - proti/, možnosti zlepšenie, použitie v súčasnosti s výhľadom na budúcnosť, uplatnenie v rôznych sférach života, vlastné návrhy, - prezentácia

4. ročník - A4 - min. 9 strán textu + obrázky, uviesť aspoň 5 literárnych zdrojov + 3 internetové zdroje (odkazy na webové stránky), - vlastné myšlienky, názory, porovnanie, zhodnotenie /výhody – nevýhody/, argumentácia /pre - proti/, možnosti zlepšenie, použitie v súčasnosti s výhľadom na budúcnosť, uplatnenie v rôznych sférach života, vlastné návrhy, - prezentácia, odporúča sa uviesť (ako súčasť prílohy) názor konzultanta (odborníka na danú oblasť) na prínos tejto RP žiaka.

Diferencované oddelenia školského klubu detí

Školské kluby detí na školách fungujú formou oddelení žiakov, ktoré spravidla kopírujú jednotlivé triedy. Odporúčame zaviesť oddelenia, ktoré by kopírovali (rozdeľovali) detí/žiacov podľa ich skutočných záujmov. Školské kluby detí by tak združovali viac menej žiakov podľa oblastí záujmu. Škola môže ponúknuť oddelenia športové, umelecké, vedecké, technické, hudobné, jazykové, matematické.

Odborné poradenstvo na školách

Prácu so všeobecne intelektovo nadanými žiakmi v 1.-4. ročníku základných škôl realizuje a koordinuje tzv. koordinátor nadania, spravidla ide o školského špeciálneho pedagóga, špecializovaného pedagóga (pedagóg, ktorého určil riaditeľ školy a poveril ho výchovou a vzdelávaním všeobecne intelektovo nadaných žiakov, Dočka, 2008).

Triedni učitelia, ktorí majú vo svojich triedach integrovaných všeobecne intelektovo nadaných žiakov, spĺňajú kvalifikačné predpoklady podľa platných predpisov. Je vhodné, aby si učitelia a najmä tzv. koordinátor nadania doplnili vzdelanie. Vynikajúcou formou vzdelávania je špecializačné štúdium Edukácia intelektovo nadaných žiakov na 1. stupni ZŠ, Špeciálnopedagogická starostlivosť o intelektovo nadaných žiakov (deti). Realizátorom bol Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Bratislava – v súčasnosti sa nerealizuje. Je nutné zabezpečiť kvalifikovaných učiteľov jednotlivých predmetov a učitelia intelektovo nadaných žiakov musia byť oboznámení so špecifikami práce so žiakmi mladšieho školského veku.

Psychologickú starostlivosť o žiakov so všeobecným intelektovým nadaním má na starosti psychológ centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Činnosť v škole vykonáva školský psychológ. Je nutné, aby škola mala svojho školského psychológa, ktorý sa venuje žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Obohatenie vzdelávania sa dá zabezpečiť formou rôznych nepovinných predmetov (napr. logika, rétorika, obohatenie, ...).

Činnosť koordinátora nadania

Keďže vzdelávanie intelektovo nadaných žiakov nie je (doteraz) jednou zo špecializácií vysokoškolského štúdia, je pre prácu s intelektovo nadanými žiakmi určený pedagogický zamestnanec s pedagogickou spôsobilosťou pre prácu so žiakmi 1. stupňa základnej školy. Spravidla to môže byť tiež školský špeciálny pedagóg, u ktorého je potrebné zabezpečiť zvýšenie kvalifikácie – vzdelávaním zameraným na pedagogiku nadaných.

Koordinátor nadania by mal vypracúvať spolu s triednym učiteľom individuálne výchovno vzdelávacie plány pre intelektovo nadaných žiakov, je zodpovedný za ich odbornú úroveň. Podľa školského vzdelávacieho programu vypracuje plány, podľa ktorých pracuje pri oddelenom vyučovaní intelektovo nadaných žiakov na niektorých hodinách.

Tvorí alternatívne úlohy, alternatívne pracovné listy, zaujíma sa o odbornú literatúru zameranú na intelektovo nadaných žiakov, poskytuje poradenstvo a nové informácie o výchove a vzdelávaní nadaných žiakov učiteľom, realizuje pedagogickú (resp. špeciálnopedagogickú) diagnostiku intelektovo nadaných žiakov.

Spolupracuje s triednymi učiteľmi a ďalšími učiteľmi jednotlivých predmetov, ktorí sa podieľajú na edukácii intelektovo nadaných žiakov, so školským psychológom, so zariadeniami výchovného, psychologického a špeciálnopedagogického poradenstva a prevencie, so zariadeniami rezortu školstva a rodičmi intelektovo nadaných detí. Koordinátor nadania (špecializovaný pedagóg) môže celý základný úväzok venovať výchovnovzdelávacej práci s intelektovo nadanými deťmi, alebo môže časť základného úväzku využívať ako učiteľ a časť ako koordinátor nadania pre intelektovo nadaných žiakov. Záleží od podoby školského výchovno-vzdelávacieho programu a možností školy.

Minimálny počet pre navrhované skupiny vzdelávania intelektovo nadaných žiakov (1.-4. roč., 5.-7. roč., 8.-9. roč.) je 6 (3x2 hodiny). Koordinátor nadania (špecializovaný pedagóg) tak môže pracovať na navrhovaných zmenách v rámci školského vzdelávacieho programu. Keďže v rámci školského vzdelávacieho programu je vhodné, aby koordinátor venoval viac priestoru školskej i mimoškolskej činnosti pri výchove a vzdelávaní intelektovo nadaných žiakov, je optimálne mať koordinátora nadania na jeden celý úväzok pre celú školu. Vhodnou formou je taktiež (po dohovore s vyučujúcimi) mať koordinátora nadania priamo na vyučovacích hodinách, ako tzv. podporného učiteľa. Spolu s vyučujúcim pôsobí ako forma podpory pre vzdelávanie intelektovo nadaných žiakov priamo v triede na vyučovaní.

Nástroje a pomôcky

Materiálno-technické podmienky

Realizácia výchovy a vzdelávania nadaných žiakov v inkluzívnom prostredí, podľa predpísanej inovácie, je spojená s priestorovým zabezpečením. Je potrebné mať k dispozícii učebňu (učebne) pre oddelené hodiny s nadanými žiakmi.

Učebný materiál: alternatívne učebnice, metodické materiály, pracovné zošity, encyklopédie,

školskú knižnicu, rôznu literatúru (detskú i náučnú literatúru).

Spotrebný materiál: papier, výtvarné a kreatívne potreby, materiál potrebný na experimentovanie, pokusy. Funkčný notebook, interaktívna tabuľa, miestnosť s počítačovou technikou (ideálne pre každého žiaka s pripojením na internet), funkčný kopírovací stroj.

Výkonný počítač/notebook pre učiteľa/špeciálneho pedagóga/koordinátora nadaných žiakov s napojením na internet.

Audio a videotechnika pri špeciálnej edukácii intelektovo nadaných žiakov. Zariadenia a vybavenie tried - pri realizácii špeciálnych výchovno-vzdelávacích postupov by mali nadaní žiaci mať možnosť časť vyučovania realizovať napr. sediac na koberci. Zabezpečiť priestor na prezentáciu práce nadaných žiakov – nástenky (v triedach, na chodbách školy), rôzne prezentačné tabule, stolíky.

Rôzne spoločenské, vzdelávacie, logické hry napr. Albi, LOGICO (3 kroky k správne učeni), vzdelávacie zošity LÜK, NIKITIN – vzdelávacie hry (rozvoj geometrickej predstavivosti v priestore, senzomotorické aktivity, ...), SCHUBI (logické skladačky, rozvoj reči), LEGO, LaQ atď.

Zdroje

BAGALOVÁ, Ľ., BIZÍKOVÁ, Ľ., FATULOVÁ, Z. Metodika podporujúca inkluzívne vzdelávanie v školách. 1. vyd.: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2015. ISBN 978-80-8118-1436

CIHELKOVÁ, J. Nadané dítě ve škole. Náměty do výuky pro celou třídu. 1. vyd. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1248-5.

CVETKOVIČ-LAY, J. Ja choću i mogu više. Priručnik za odgoj darovite djece od 3 do 8 godina. Zagreb, Alinea, 1995.

ČAVOJSKÁ, M., FOŘTÍKOVÁ, J., FOŘTÍK, V., SCHNEIDEROVÁ, E., ŠEDÁ, S., VEDRALOVÁ, A., VLKOVÁ, L, VODIČKA, J. Vyhledávám erozumově nadané žáky. Metodická příručka, 1. vyd.: Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Prahe, 2010.

DOČKAL, V. Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

FOŘTÍKOVÁ, J., JEŘÁBKOVÁ, I., JEŠETICKÁ, J., MICHALOVÁ, Z., PEJŠMAN, J., ŠEDÁ, S., VEDRALOVÁ, A., VLKOVÁ, L., TŮMOVÁ, J. Tvoříme individuální vzdělávací plán mimořádně nadaného žáka (metodická příručka), Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. ISBN 978-80-87000-28-1

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HAVIGEROVÁ, J.M. Pět pohledů na nadání. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3857-4.

HAVIGEROVÁ, J., Pojmy: dítě normální, dítě talentované. In: SKUTIL, M. a kol.: Speciálně pedagogický slovník. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3855-0.

HŘÍBKOVÁ, L., Psychologická problematika talentu a nadání. Praha, Vyd.: Pedagogická fakulta UK, Katedra matematiky, 1995

JURÁŠKOVÁ, J. Základy pedagogiky nadaných. Pezinok: Formát, 2003. ISBN 80-89005-11-X.

LAZNIBATOVA, J. Nadané dieťa jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. 4. vyd. Bratislava: Vyd. IRIS, 2012. ISBN 978-80-89256-99-0

KUPCOVÁ, M., ŠEDÁ, S., TOMEK, K. TOPINKOVÁ, R., ZELENDOVÁ, R. Vzdělávání nadaných dětí a žáků. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009. isbn 80-7367-6č7-6.

Internetové zdroje:

Informačno-metodický materiál k organizácii výchovy a vzdelávania integrovaných intelektovo nadaných žiakov v 1.-4. ročníku základnej školy, 2008 Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, DOČKAL, V., Dostupné na internete: https://www.cpppap.sk/data/2005_19375_aktual.pdf

Metodika práce učiteľa s mimořádně nadanými žáky, 2011 Hranice: ŠIMKO, D., Dostupné na internete: http://docplayer.cz/22008034-Metodika-prace-ucitele-s-mimoradne-nadanymi-zaky-mgr-dalibor-simko.html?fbclid=IwAR3ZDF_PNIHOIvk5rez2PiC51DlIsPF2yVKIcAS_ImDDI2-lhgY7FcYKeEg 2011.

Riešiteľské stratégie matematických úloh v edukácii nadaných žiakov, 2013 Prešov: PRÍDAVKOVÁ, A., ŠTEFKOVÁ, D., Dostupné na internete: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Pridavkova2/subor/1.pdf>

Legislatívne zdroje a normy:

Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. 2013. Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2014-2020. Dostupné na internete: <http://www.msmt.cz/file/35232/>

Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. 2008. Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013. Dostupné na internete: http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/legislativa/koncepce_pece_o_nadane_2009_13.pdf

Metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov č. CD-2005-19376/26377-1:091, schválené Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 25. augusta 2005 s platnosťou od 1. septembra 2005, aktualizované k 1. septembru 2008.

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. 2008. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: http://www.skolskysport.sk/file/245_2008.pdf

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. 2008. Vyhláška o výchove a vzdelávaní nadaných detí. Bratislava. Vyhláška 307/2008 Z.z. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/zz/2008-307>

Predpokladané finančné náklady

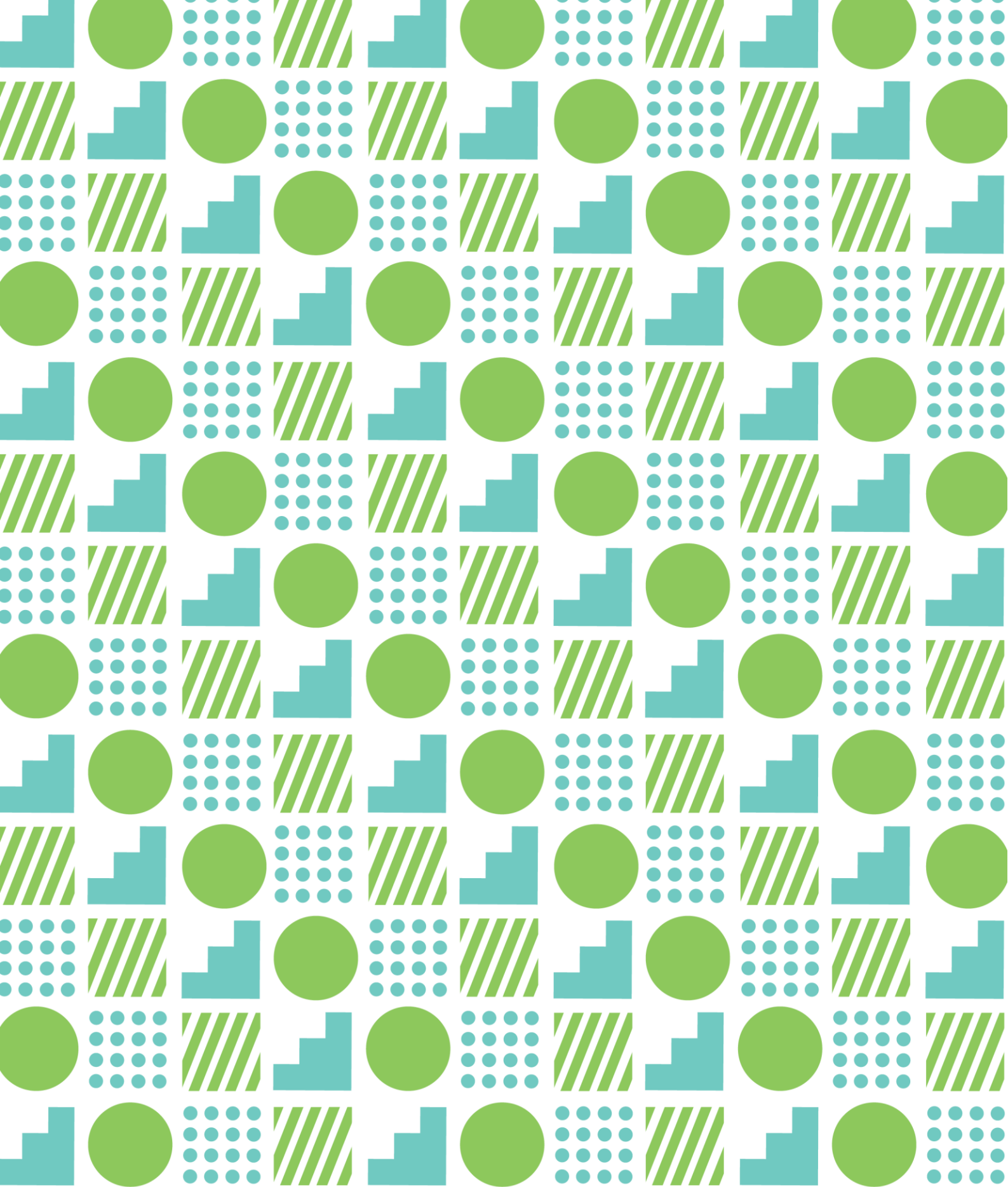
Predpokladané náklady na kurzy, školenia pre zamestnancov – podľa ponuky organizácii v priamej pôsobnosti ministerstva vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, pedagogických fakúlt, rôznych organizácií.

Zakúpenie odborných pomôcok – to je možné z finančných prostriedkov, ktoré má škola každoročne z poukazov za poskytnutie záujmových útvarov.

Rôzne odborné semináre zamerané na problematiku intelektovo nadaných žiakov organizuje zdarma napr. celoslovenská iniciatíva Rozumieme nadaným www.rozumiemenadanym.sk

Investícia do nadaných detí je investíciou do budúcnosti.

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

+421 2 4342 0973
sekretariat@vudpap.sk
www.vudpap.sk

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce